

Başyazı

Körfez Savaşında
medialar pek başarılı
olamadılar

Dr. Hıfzı TOPUZ

Körfez Savaşı televizyonun, radyonun, basın ve ajansların habercilik görevlerini ne ölçüde başarıyla yapabildiklerini ortaya koyan bir gösterge oldu. İletişim araçları büyük bir sınavdan geçtiler. Bütün ülkelerde televizyonlara ve gazetelere karşı acımasız eleştiriler yapıldı. Bazı televizyonlara ve gazetelere karşı acımasız eleştiriler yapıldı. Bazı televizyonlar, haber ve fotoğraf ajansları çok başarılı oldular ama, genelde mediaların pek çoğu kendilerine olan güveni yitirdiler. İletişim araçları ve gazeteler bir güven bunalımına girdiler.

Fransa'da Express dergisi Şubat ayında 300 gazeteciyle bir anket yapmış ve kendilerine "Savaş haberlerini gazeteler yeterli ölçüde yansıtıyorlar mı?" diye bir soru sormuştu. Gazetecilerin % 61'i bu soruya "Hayır, yansıtıyorlar" diye yanıt vermişti. Gazetecilerin % 84'ü oyuna geldiklerini, yani "manipüle" edildiklerini belirttiler. "Manipülasyon" sözcüğü bu günlerde dış basında çok sık geçiyor. Bir takım güçler, çevreler, baskı grupları gazetecileri oyuna getiriyorlar. Medialar da onların aracı oluyor.

Bir de "Otomanipülasyon" diye birşey var. Bu, gazetecilerin bile bile oyuna gelmesi anlamına geliyor. Fransa'da Dominique Wolton adında bir iletişim uzmanı bu deyimini ortaya attı. Wolton şöyle diyor: "Gazeteciler araştırmaya yönelmiyorlar, olayın doğru olup olmadığını araştırmadan haberi veriyorlar. Hep heyecanlı haber peşindeler. Hepsinin amacı haberi sıcaklığına vermek. Tek geçerli kural bu. Gazeteciler oyunun kuralına uymak için durmadan ödün veriyor, bile bile oyuna geliyorlar."

Körfez Savaşı sırasında bunun bir çok örneğini gördük. Birçok gazeteci Müttefik Cephe komutanlığını kızdırmamak için bazı olayları vermediklerini anlattı. Olayları saptımanın bu çeşidine "Omission" deniyor. Saptımanın en yaygın çeşidi de bu. Bazı olayları görmemezlikten geliyorsunuz. Mesleki ahlaklılığın en önemlilerinden biri bu suskunluk oluyor. Bir işkence olayına tanık oluyorsunuz, başınıza bela gelir diye bunu iletmiyorsunuz. Bir kasaba bombalanıyor, yüzlerce insan ölüyor; resim çekmiyorsunuz, ya da çektiğiniz resimleri göndermiyorsunuz. Oyunun kurallarını bildiğiniz için buna karşı çıkmıyorsunuz. Görevinizi yaptığımız zaman size "bozguncu" diyeceklerini biliyorsunuz.

Körfez olaylarını izleyen Times gazetesinin muhabiri Stanley Cloud şöyle demiş: "Biz Pentagon'a uymak zorunda kaldık. Keşke onlara uymasaydık."

İngiliz Independent gazetesinin muhabiri Robert Fish şöyle diyor: "Gazeteciler her türlü

Devamı S.2'de

IAMCR'ın Konferansında
Körfez Savaşı haberleri
tartışılacak

Uluslararası İletişim Araştırmaları Birliği (IAMCR) (International Association for Mass Communication research) başkanı Hamelink Nisan başında İstanbul'a geldi ve İLAD yöneticileriyle önümüzdeki Haziran'da İstanbul'da yapılacak IAMCR toplantılarının hazırlıklarını inceledi.

17-20 Haziran'da yapılacak toplantılar iki bölümden oluşuyor.

Birincisi (17-18 Haziran) IAMCR Uluslararası konseyi toplantısı

Bu toplantıya 40'a yakın Konsey üyesi katılacak. İkinci bölüm (19-20 Haziran): "Uluslararası Anlaşmazlıklarda Media'nın Rolü" konulu uluslararası konferans.

Bu çerçevede içinde media'nın Körfez Savaşı ile ilgili haberleri nasıl yansıtıldıkları incelenecek. Konferans 8 panelden oluşuyor:

1 - Propaganda: Uluslararası İletişim Bölümünün düzenlediği bu panelde Savaş sonrası propagandaya ne ölçüde ağırlık verildiği tartışılacak.

2 - Sansür: Hukuk bölümünün hazırladığı bu panelde Körfez haberlerinin nasıl sansür edildiği vurgulanacak.

3 - Media'nın Sosyal Etkileri: Bu panel Sosyoloji bölümünce düzenlenecek.

4 - İletişim Teknolojisindeki Gelişmelerin Rolü: İletişim Teknolojisi Politikaları bölümünün hazırladığı bu panelde teknolojik gelişmelerin Körfez haberlerini nasıl yansıttığı değerlendirilecek.

5 - Media'nın Ekonomi Politikasındaki Etkileri.

6 - Siyasal İletişim: Siyasal İletişim Araştırmaları bölümünün düzenlediği bu panelde media'nın siyasal alanda ne gibi roller oynadıkları incelenecek.

7 - İletişim Mesleği Ahlak Kuralları: Mesleki Eğitim bölümünce hazırlanan bu panelde savaş haberlerinin ve özellikle TV haberciliğinin ortaya çıkardığı meslek ahlakı sorunları üzerinde durulacak.

8 - Değerlendirme Paneli ve Sonuçlar: Konferansa çeşitli ülkelerin herbirine uluslararası alanda tanınmış ünlü iletişim araştırmacıları başkanlık edecek. Herbir panele Türk iletişim uzmanları da katılacak ve panellerin herbirine dörder bildiri sunulacak.

İÇİNDEKİLER

Belediyeler ve TRT.....	2
Belediyeler ve İletişim.....	3
Kablolu TV.....	5
Özel Radyo ve Televizyon.....	9
Körfez haberleri ve Türk okuyucusu.....	6
RTYK raporu değerlendirildi.....	10

Başkanlar TRT'den yana çok dertliler

Belediyelerle vatandaş arasında çok yönlü bir iletişim kurmak gerekir, vatandaşla davranış değişikliğini yerleştirmek kampanyalara halkın katılımını sağlamak çok önemlidir

Dr.Semra ATILGAN

İLAD (İletişim Araştırmaları Derneği) tarafından düzenlenen "Belediyeler ve İletişim" konulu panel 30 Mart 1991 günü, İstanbul Gazeteciler Cemiyeti Burhan Felek salonunda yapıldı. Necdet Uğur'un başkanlık ettiği ve İstanbul Büyükşehir Başkanı Nurettin Sözen'in açış konuşmasıyla başlayan panele Ankara Büyükşehir Başkanı Murat Karayalçın, İLAD Başkanı Dr.Hıfız Topuz, Bakırköy Belediye Başkanı Yıldırım Aktuna, Prof.Dr. Mesut Önen ve DMP Genel Başkanı Bedrettin Dalan katıldı.

Konuşmacıların birbirinden ilginç tebliğler sundukları panel özellikle, yerel yönetimlerin iletişim konusundaki sıkıntılar ve bu konuda yapılabileceklerin açığa çıkması açısından oldukça yararlı geçti.

Panelin açış konuşmasını yapan Büyükşehir Belediye Başkanı Nurettin Sözen, iletişimin önemini vurgulayarak, yerel yönetimlerin kitle iletişim araçlarından yararlanmadıklarını, özellikle TRT'nin bu konuda son derece yanlış tutum izleyerek, Belediye olarak yaptıkları halka duyuramadıklarından yakındı. Konuşmasını bu konudaki örneklerle sürdüren Sözen, sağlıklı bir iletişim için önce demokrasinin yerleşmesi gerektiğini vurguladı.

Daha sonra söz alan İLAD Başkanı Dr.Hıfız Topuz Belediyelerle vatandaş arasında çok yönlü bir iletişim kurmanın gerekliliği, vatandaşla davranış değişikliğini yerleştirmek kampanyalara halkın katılımını sağlamanın önemi üzerinde durarak konuşmasını sürdürdü Hıfız Topuz özellikle Fransız Belediyelerinde yapılan çalışmalarından örnekler vererek konuşmasını tamamladı

Bakırköy Belediye Başkanı Dr.Yıldırım Aktuna ise sağlıklı iletişimin olmadığı yerde kavga olacağını barış ve üretimin olamayacağını söyledi. Yıldırım Aktuna Bakırköy Belediyesinin halkla iletişim kurabilmek için yaptıkları çalışmalarını ve bu konuda getirilen engellemeleri anlattı. Radyoyu yerel yönetimlerden mahrum etmenin son derece sakıncalı olduğunu söyleyen Aktuna, hıkmisenin başkanı adına yasaklamalar ve sınırlamalar getiremeyeceğini bunun kimseye fayda sağlamayacağını söyledi.

Prof.Dr. Mesut Önen ise Belediyelerin radyo kurma çalışmalarına değinerek, olayın hukuksal çerçevesini çizdi.

Ankara Belediye Başkanı Murat Karayalçın da, halkın kentini yönetimiyle ilgili yeterli bilgileri alamadığını, bu konuda TRT'nin yanlış yayıncılık yaptığını, gazetecilerin ise olayları derinlemesine incelemesinden şikayet etti. Karayalçın bu yüzden, Belediye Yayın Merkezi adı altında bir radyo istasyonu kurmayı planladıklarını ve Belediye otobüslerinden yayın yapmayı planladıklarını açıkladı.

Son olarak söz alan Bedrettin Dalan ise Belediye hizmetlerinin dünyanın en nankör hizmeti olduğunu, mahalli idarecinin merkezi idareciden daha çok halkla içiçe olduğunu bu yüzden sağlıklı bir iletişim aktırının gerekliliği üzerinde durdu.

Başyazı Baştarafı I.S.da

eleştiri gücünü yitiriyor, askeri mekanizmanın bir parçası oluyor. O zaman da bağımsızlığımız elden gidiyor."

Bazı gazeteciler de "Irak'ın bombalanmasını göstermek canavarlık izmenimi uyandırıyor. Bağdat'ın haber verecek olursak bunu Irak lehine propaganda sayıyorlar. Bozgunlukla suçlanmak için ödün vermek zorunda kalıyoruz" diyorlar. Böylece gazeteciler "manipüle" edilmiş oluyorlar. Bütün mekanizması gazetecilerin kendi içinde işliyor. Suskunluk da "Otomanipülasyon'un" en korkunç türü. Basın Ahlak İlkelerini hiç sayarak mesleğe ihanet ediyorsunuz.

Gazeteci her zaman susar ve görmemezlikten gelirse de olmaz ki, buna karşılık bazı gazeteciler heyecanlı haber üretmek ve abartmak zorunda kalıyorlar. En ciddi yayın organları bile buna alet oluyorlar. Le Monde gazetesi 2 Mart 1991 tarihli sayısında dört sütun üzerinden bir haber verdi: "Saddam Hüseyin iktidarı bırakarak Cezayir'e sığınacak". Gazetenin Cezayir muhabiri Georges Marion'un verdiği habere göre Saddam Hüseyin

27 Şubat akşamı Cezayir yöneticilerinden siyasi bir sığınma istemiş. Cezayir'iler de bunu iki saat içinde kabul etmişler(!).

Bu haber siyasi çevrelerde bomba gibi patladı ama, düzmece olduğu da hemen anlaşıldı. Cezayir'iler Le Monde muhabirini "İstenmeyen Gazeteci" ilan ettiler.

Le Monde 5 Mart tarihli sayısında bunu ayrıntılarıyla bildirdi.

Fransa da son aylarda yapılan bir kamuoyu araştırmasına göre okuyucuların ve Tv izleyicilerinin % 96'sı gazetecilerin ve medyaların önemsiz konuları abarttıklarını katındalar." Abartıyorlar diyenlerin oranı % 35.

Gazetecilerin bağımsızlığına, ankete yanıt verenlerin ancak % 27'si inanıyor. "gazeteci bağımsız değildir" diyenlerin oranı ise % 55.

Amerika'da Princeton Survey Research Association'ın yaptığı bir araştırmaya göre deneklerin % 57'si askeri haberlerin olur olmaz biçimde verilmemesini ve bir denetimden geçmesini istiyor. Oysa Amerikan Anayasasındaki "First Amendment"a göre basın hiçbir birimde kontrol edile-

mez. Çelişkili bir durum ortaya çıkmıyor mu? Medialar demek öyle bir duruma gelmişler ki deneklerin % 57'si kontrolden yana çıkıyor.

Peki, ya bizde? Halk Körfez Savaşını nasıl izledi?

Her şeyden önce TRT tek kaynaktan haber verdi. Dışa ve özellikle CNN'e bağımlı kaldık. Onu da sansür ederek verdik. TRT hiç yabancı radyoları izleyerek onlardan haber edinmeye kalkmadı. Bütün olayları Amerikan gözlükleriyle izledi ve öyle yansıttı. Cephede muhabir bulunmadı. Gazeteler de daha başarılı olmadılar, ayrıntılı haber veremediler, yorum getirmediler.

Başka ülkelerde Savaş nedeniyle gazetelerin tirajı arttı, çünkü onlar televizyonların vermediklerini vermeye çalıştılar, bir boşluğu doldurdular, çok seslilik getirdiler. Bizde tirajlar artmadı. Çünkü okuyucuya yeni bir şeyler veremediler.

Yabancı radyolar ve gazeteler Türkiye'nin angaje olması konusunda ayrıntılı haberler verdiler, çeşitli yorumlar yaptılar; Biz bunları yansıtmadık, izleyiciye, okuyucuya duyuramadık. Mediaların başarılı bir sınavdan geçtiğini savunmak biraz güç olur. Biz de bir güven bunalımına düşmedik mi?

PANEL

Belediyeler ve İletişim

Belediyelerde iletişim yeni bir kavram. Bu kavram son 20-25 yıl içinde yeni bir anlam ve içerik kazandı.

60'lı yıllarda birçok ülkede Siyasal Pazarlama (Marketing Politic) dediğimiz kavram ortaya çıktı. Çağdaş reklamcılık teknolojileri ile siyasal iletişim yollarına başvuru-lunca yeni uygulamalara yönelindi.

Belediyeler de iletişim politikalarını oluşturmaya ve izlemeye başladılar.

Eskiden de belediyeler bir iletişim işlevi görüyorlardı: Örneğin muhtarların, köy ihtiyar heyetlerinin, belediye başkanlarının, belediye meclislerinin aldıkları kararlar, yerine göre tellalla köye, mahalleye kasabaya duyuruluyor, ya da köyün, kentin belirli yerlerine bu kararlar asılıyordu.

Yalnız bizde değil, bütün ülkelerde durum aynıydı. Avrupa'nın geleneksel komünlerinde, kantonlarında da kararlar komün halklarına bu yollarla duyuluyordu.

Daha sonraları belediye başkanları süreli bildiriler, bültenler yayınlamaya başladılar. Bunlar Belediye başkanlarının mektubu niteliğindedir. 60'lı yıllarda bu bültenler daha da gelişti ve birçok yerde ayda bir bunların yayımına başlandı.

Aynı dönemde partiler ülke çapında siyasal pazarlamacılık teknolojisini uygulamaya yönelince belediyeler de bunlardan esinlenerek yeni iletişim politikalarını uygulamak zorunda kaldılar. belediyelerde çağdaş iletişim anlayışı bu koşullar altında doğup gelişti.

Belediyelerde iletişim politikalarının amaçları nelerdir?

- Vatandaşa belediyenin etkinliklerini duyurmak. Vatandaşa bilgi vermek. Vatandaşın düşüncesini sormak. Vatandaşa danışmak. Belediye ile vatandaş arasında çok yönlü bir iletişim kurmak.

- Yönetimle ilgili kararlar alınırken vatandaşın katılımını sağlamak.

- Kasaba ve kent düzeyinde demokrasiyi geliştirmek.

- Vatandaşın davranış değişikliğine alıştırmak ve eğitmek.

- Büyük belediye hizmetlerini, kentin temizliği, su sorunu, yol ve trafik sorunu, doğanın korunması ve gürültü sorunu gibi alanlarda girişilen kampanyaları halka duyurmak, anlatmak, benimsetmek ve vatan-

Dr.Hıfzı TOPUZ

daşın desteğini kazanmak.

Vatandaşla sağlam bir iletişim kuran belediyeler kendi partilerine güç kazandırıyorlar. Bunu yapamayan belediyeler de kendi partilerinin çöküşünü hazırlıyorlar.

Belediyeler çökerse iktidar da çöker.

Belediyeler güçlerini halktan, halkla kurdukları ilişkiden, yarattıkları iletişim mekanizmasından alırlar. İletişim ne kadar başarılı olursa belediyeler o kadar güç kazanırlar.

Belediyeler iletişimin başarısı bu anlamda bir iktidar sorunudur. Yani, belediyeler iktidarın temelleridir. Bu temeller de başarılı iletişim yöntemleri ve araçlarıyla oluşturulur.

Belediyeler vatandaşın ekonomik, sosyal ve siyasal seçeneklerin kamuoyu yoklamalarıyla saptar ve programlarını halkın tanıdığı önceliklere göre oluştururlar. Ama bu bir popülizme de yol açabilir. Belediyelerin bağlı oldukları partilerin de öncelikleri ve seçenekleri vardır. Başarılı bir belediye politikası bu öncelikler arasında başarılı bir uyumun sağlanmasına dayanır.

Gelişmiş ülkelerin belediyelerinde bütün bu konuların tartışılmasına ve çağdaş enformasyon servislerinin kurulmasına ancak 70'li yıllarda başlandı. Örneğin Fransa'da iletişim işlerine kentte kişi başına 5-26 frank harcanıyor. Ortalama 10 frank hesaplanabilir.

1984 yılında Paris belediyesinin enformasyon işlerine ayırdığı para 21 milyon franktı.

Bizde de, örneğin İstanbul'da yani 10 milyonluk bir kentte bu ölçülerle kişi başına 6.700TL., belediye çapında da 67 milyar ayrılması gerekir!

Fransa'da belediyelerin iletişim işlerine ayırdıkları para yılda 1 milyar frank. Devletin ayırdığı para ise 200 milyon frank. Demek ki, belediyeler iletişim işlerine Devletin 5 katı para yatırıyorlar.

KADRO:

Dişında artık bütün belediyelerin kendilerine göre birer enformasyon bürosu ya da örgütü var. Bu bürolar 5-60 kişiden oluşuyor. Örneğin Paris Belediyesi Enformasyon

servisinde 60, Nice'te 20, Grenoble ve Lyon'da 17 kişi çalışıyor.

ARAÇLAR:

● **Basın:** Belediyelerin kullandıkları araçların başında basın yer alıyor. Belediyeler genelde dergi yayıncılığını sürdürüyorlar. Küçük kentlerde halkın bu dergilere göreceli bir ilgisi var ama, kent büyüdükçe bu ilgi azalıyor, gazete ve dergiler sepete atılıyor.

Birçok kentte bunlar bedava dağıtılıyor. Bedava belediye gazetelerinin okunma oranı % 10.

Küçük kentlerde bunları belediye başkanları hazırlıyor, başkan kendi görüşlerini açıklıyor, ama bunların fazla da inandırıcılığı olmuyor.

YENİ ARAÇLAR

● AFİŞLER:

4 X 3 m. boyutlarındaki afişlerin 1970'den bu yana bütün ülkelerde yaygınlaştığı görülüyor.

Ne var ki, belediye haberleri, mesajlar kısa ömürlü oluyor. Ticari reklamlardan az ilgi çekiyor.

Bir tüketicinin günde ortalama 300-600 mesaj aldığı hesaplanmış. Vatandaş bunların ancak %30-80'ini algılıyor. Vatandaşın bir davranış değişikliğine götürebilecek mesaj sayısı %10'u geçmiyor.

Afişler başarılı olursa %30-40 oranında bellekte kalabiliyor.

Sinemadaki reklam mesajlarının bellekte kalma oranı %70, Tv'de %20, magazin, magazin basınında %10, Radyo'da % 5

● KENT MOBİLYASI:

(Mobilier urbain)

60'lı yıllardan beri kentlerin, özellikle otobüs, tren ve metro duraklarının ve önemli yol kavşaklarının ve alanlarının kent mobilyası denen reklam araçlarıyla süslendiğini görüyoruz.

Fransa'da bunlara MUPI (Mobilier urbain pour l'information) ve PISA (Plan ve haber) panoları deniyor. Örneğin Paris'te 2000'e yakın MUPI var, Toulouse'da 500.

Bu panoların bir yüzü reklamlara ayrıldı-

yor, bir yüzü de belediye haberlerine. Bunların ve billboard'ları özel firmalar yerleştiriyorlar. Fransa'da bunun tekeli ünlü Decaux firmasında. Şimdi bütün kentlerde bu tür enformasyon ve reklamcılık işleri çok gelişiyor.

● DIAPORAMA

Belediyeler son yıllarda diapositif gösterilerine büyük önem veriyor.

Bunlar genelde müze, sergi, konferans ve kültür saraylarının antrelerinde, garlarda yer alıyor.

● VIDEO: Belediyeler 10-30 dakikalık video filmleri hazırlıyorlar. Bunlar 15 günde bir yenileniyor. Herbir programı yaklaşık 100 bin kişinin izlediği hesaplanıyor.

● RADYOLAR:

Radyoculuk ilk başlarda dünyada yerel alanda gelişti, ulusal çapta radyolar ve Devlet tekelleri daha sonra kuruldu.

Amerika'da, Kanada'da, Latin Amerika ülkelerinin birçoğunda, İtalya'da İspanya ve İsviçre'de, Yugoslavya'da bu yerel radyoların sayısız örnekleri görülür. Devlet radyolarına karşı alternatif radyolar, üniversite radyoları, komün radyoları, etnik toplulukların, göçmenlerin, azınlıkların radyoları kuruldu.

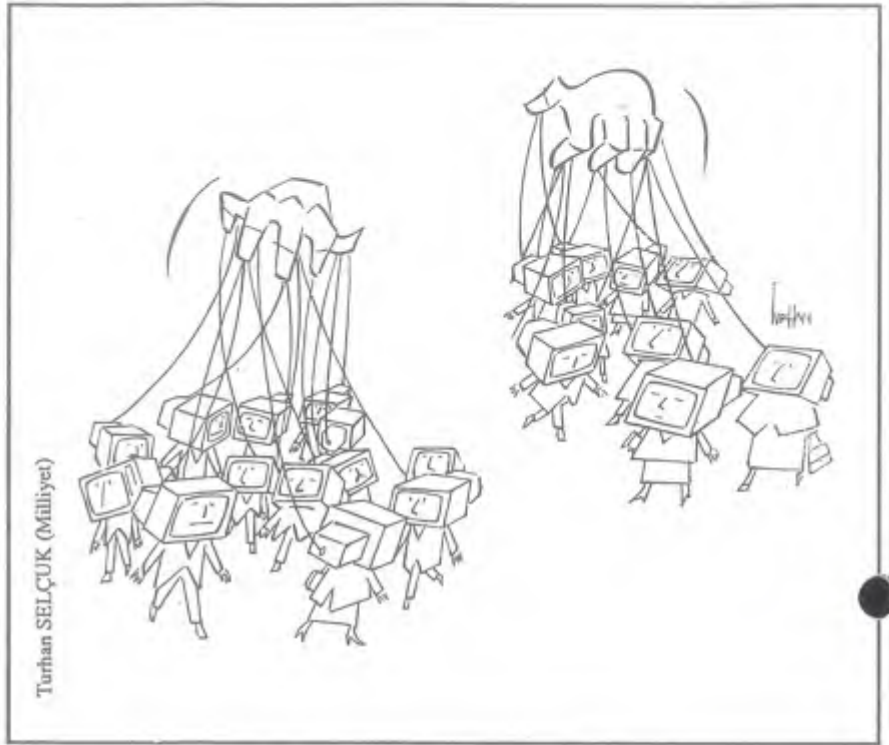
70'li yıllarda İtalya'da, 80'li yıllarda da Fransa'da yerel, özel ve özgür radyoların sayısı 1000'leri aştı.

Yerel radyolar yerel haberleri işlediler, yerel kültürleri ve gelenekleri geliştirdiler ve yöre insanları arasında bir dayanışmanın ve bir birliğin güçlenmesine hizmet ettiler.

Mc Luhan bir zamanlar "Radyo dünyayı bir köy boyutlarına indiriyor" demişti. Yerel radyolar ise köylere, kentlere, komünlere kendi kişiliklerini kazandırmaya çalıştılar.

Yerel radyolar 70'li yıllarda Devlet tekeline karşı bir başkaldırı, bir karşı koyma, bir "contestation", bir özgürlük aracı olarak kuruldu. Ama özel televizyonlar öyle değil. Özel Tv'ler hep birer ticari işletme olarak yaratıldı. Ticari olmayan yerel radyolar demokratik bir tartışma aracı olarak kuruldu ve geliştiler, dinleyicinin katılımını sağladılar. Belediyelerde bu gelişmeye seyirci kalmadı. Bazı kentlerde belediyeler ya kendi radyolarını kurdular, ya da derneklerin kurdukları radyoları desteklediler, onların gelişmesine yardımcı oldular, kendi etkinliklerini ve görüşlerini onların aracılığı ile vatandaşlara duyurdular.

Radyo büyük yatırımları gerektirmeden

kurulduğu için çok demokratik bir araç.

Böyle yerel bir radyo kurmak için 1 mikro, 1 pikap, 1 teyp, 1 verici ve 1 anten gerekir. Bunların tutarı 30. 000 frank, yani 20 milyon TL'dir.

Ya personel? Ortalama 8-10 kişi yeterli. 1 müdür, 1 program müdürü, birkaç gazeteci, 2 teknisyen ve birkaç spiker.

En ufak belediyeler bile bu tür olanaklarla radyo yayıncılığına girişebiliyorlar, vatandaşlara kendi sesini duyurma olanağı sağlıyorlar ve kendi seslerini duyurabiliyorlar.

İşte bu yüzden de devlet kendi dışında yerel, özel ve kamusal radyoculuğun kurulmasından kuşku duyuyor. Radyo Televizyon Yüksek Kurulunun hazırladığı Özel Radyo-TV raporunda da belediye yayıncılığı işte bu yüzden yasaklandı. Ya belediyeler kendi radyo ve Tv'lerini kurarlarsa bunun sonu neye varır?

● TV:

Gelelim televizyonlara. TV çok masraflı bir iş. Bunu belediyelerin yapması kolay değil. Kaç belediye TV istasyonu kurabilir? Dışarda da bunun örnekleri yok.

Ama ne oluyor, belediyeler kablolu TV şebekeleri içinde kendi yayınlarını kuruyorlar, ya da kurulmuş yayın şebekelerinde kendi programlarını yayımlıyorlar.

Fransa'da belediyelerin girişimiyle kurulan bu tür 15 kent şebekesi var. Bunların birçoğunda gönüllüler çalışıyor. Askerlik hiz-

metini yapanların buralarda görev almasına da izin veriliyor.

Böyle bir TV yayınının yıllık bütçesi yaklaşık 700 milyon TL. 10-15 kişilik bir de personel var.

Telematik-Minitel Sistemi ile İletişim:

Bugün belediyelerde gittikçe gelişen bir iletişim aracı da telematik. Bunun en geliştiği ülke Fransa. 1987'de 120 belediyenin telematik sistemi vardı. Bugün bu sayının 200'ü bulunduğu sanılıyor.

Telematik 70'li yılların sonlarında kuruldu, 80'li yıllarda gelişti.

Telematikte işlenen konular şunlardır:

- 1) Güncel olmayan bilgiler,
- 2) Güncel bilgi ve haberler: Tarifeler, maçlar, toplantılar.

Telematik aynı zamanda belediyelerin sesini de oluşturuyor.

Son yıllarda interaktif şebekelerin de kurulduğunu gördük. Yani sorulu-yanıtlı şebekeler kuruluyor. Kent insanları kendi aralarında da iletişim kuruyorlar.

Örneğin Amiens'te bir toplu konut sitesi içinde böyle bir şebeke kuruldu. Site'de oturanlar interaktif telematik aracılığı ile sitenin sorunlarını tartışıyorlar.

Belediyelerde iletişim bu yönlere gelişiyor. Çok sesli, çoğulcu ve demokratik düzenler kuruluyor. Belediyeler kendi vatandaşlarından güç alıyor ve bağlı oldukları partiye güç kazandırıyorlar.

ARAŞTIRMA

Kablolu TV

Ayşe ASKER

Ülkemizde televizyon yayıncılığı tekel olarak TRT tarafından yürütülmektedir. 1961 Anayasasına dayanarak 359 sayılı Radyo Televizyon Kurumu Kuruluş Yasası çıkarılmış ve 1 Mayıs 1965 tarihinde radyo televizyon yayıncılığı görevi, yasayla kurulan Türkiye Radyo Televizyon Kurumu'na (TRT) verilmiştir. Bu kurum sözkonusu görevi 1968'den beri sürdürmektedir. Bugün ise yayıncılık açısından yararları yanında izleyicilere daha geniş seçme olanağı sağlayan kablolu TV tekniği gündeme gelmiştir. Ancak kablolu TV'nin uygulama yetkisi PTT ve TRT gibi devletin iki kurumu arasında sorun olmuştur. Bu sorunun boyutlarına gözatmadan önce kablolu TV tekniğine kısaca değinelim.

Kablolu TV Nedir?

Kablolu TV tekniği yeni bir teknik değildir. Eski iki iletim yönteminin hat aracılığıyla iletim ile havadan radyo dalgalarıyla yapılan televizyon yayınının bir bileşiminden ibarettir. Ancak bu yeni teknik iki eski yöntemin iç sınırlarını aşabilmekte yepyeni bir iletişim ortamı sağlamaktadır.

Gelişimi

Kablolu TV'nin ilk uygulaması 1949 yılında ABD'de başlamıştır. Ancak bu sistemde 1970'li yıllara kadar pek gelişme kaydedilmemiştir. Kablolu TV sisteminde sağlanan gelişmeler dört aşamada gerçekleşmiştir.

İlk olarak kablolu sistemler televizyon hizmetlerinden yoksun kalmış yörelere televizyon sinyallerinin getirilmesi veya yöreye ulaşan ancak zayıf olan televizyon sinyallerinin güçlendirilmesi amacıyla kullanılmıştır. ABD'de 1949 yılında dağlık Oregon bölgesindeki Astoria kasabasına zayıf gelen sinyaller yüksek bir tepeye kurulan antenle alınıp, kablo ile bütün evlere dağıtılmıştır.

İkinci aşamada, mikrodalga linklerinin hizmete girmesiyle, en az bir televizyon istasyonunu nitelikli bir şekilde alan bölgelere, oraya ulaşamayan uzak istasyonların sinyalleri getirilerek izlenen kanal sayısı artırılmış ve abonelere yeni seçenekler sunulmuştur.

Üçüncü aşamada, kablolu yarattığı sayısız kanal kapasitesinden yararlanma ve geleneksel televizyon yayınlarında izlenemeyen programlar da içermeye başlamıştır.

1976 yılında uydularla kablolu bağdaştırılmasıyla da üçüncü aşama tamamlanmıştır. Bu önemli gelişmelere ve uygulamada ulaşılan başarılı sonuçlara rağmen, üçüncü aşama kablo devriminin yalnızca habercisi olmuştur.

Dördüncü aşamada, kablo üzerinden gidilmiş dönüştürülmüş iki yönlü sinyal iletimi kablolu TV şebekelerinde de uygulanmaya başlanmıştır. İki yönlü iletişimin sistemde uygulanmasıyla, ilk üç aşamada gerçekleştirilen TV sinyallerinin tek yönlü dağıtımı, şebekelerin vereceği hizmetlerin sadece biri durumuna gelmiştir.

Bu aşamanın en belirgin özelliği olan iki yönlü servisler iki grupta toplanabilirler: Birinci grupta-

ki uygulamada aboneler pasif durumdadır. Evlerdeki sayaçlar (elektrik vb) alarm ve güvenlik sistemleri abonelerin herhangi bir müdahalesi olmadan, belirli aralıklarla çıkış noktasından izlenilir. İkinci gruptaki uygulamada ise aboneler aktif durumdadır. Birinci uygulamadan farklı olarak, abonelerin tepkileri çıkış noktasına ulaştırılmadan farklı olarak, abonelerin tepkileri çıkış noktasına ulaştırılmakta ve karşılıklı etkileşime imkan sağlamaktadır. Bu yöntemle verilen belli başlı hizmetler şunlardır:

-Abonelerin programlara katılmasına ve belirli konularda görüş bildirmesine olanak veren servisler (Polling),

-Ev ve mağazalara yapılan bağlantılarla, abonelerin gitmesine gerek kalmadan istediği malı ısmarlamasına ve satın almasına olanak veren servisler (Home shopping),

Fatura ödeme, hesaptan hesaba para aktarma, borç alma gibi banka işlemlerine olanak veren servisler (Elektronik banking),

-Video oyunları (Cable video games),

-Yazı ya da grafik şeklinde tele-bilgi servisleri (Video-text),

-Eğitim programları ve yetiştirme-geliştirme kursları sunan servisler (Interactive two-way instructions).

İki yönlü iletişimde en son ulaşılan gelişme ise, abone ile çıkış noktası ve aboneler arasında görsel iletişimdir. Bu gelişme ile de görüntülü telefon servisleri hizmete girmektedir.

İki yönlü servisler yenidir ve yaygınlaşmaktadır. Son yıllarda ABD ve Avrupa'da kurulan ve planlanan kablo-TV şebekeleri çift yönlü tekniikle yapılmaktadır.

Yararları

Televizyon yayıncılığı açısından yararları şöyle sıralanabilir:

-Bu sistemde TV kanal sayısının 30'un üzerine çıkarmak olasıdır.

-Gerek kanal sayısının artması gerekse, uydular aracılığı ile alınan evrensel yayınlar nedeniyle oluşacak rekabet ortamı nitelikli TV programlarının yapılmasını sağlayacaktır.

-Kablolu TV'den verilen tüm TV kanallarının yayın niteliği aynı oranda yüksek olacaktır. Özellikle büyük kentlerdeki yerleşimden dolayı oluşan, niteliksiz görüntü alan bölge sorunları tamamen ortadan kalkacaktır.

-Kablolu TV ekonomik açıdan da çok yararlıdır. Abonelerin anten tesis ederek uydular yayınlamaları almanın son derece pahalı olduğu için birden fazla anten tesisi hem masraflı olmakta hem de kentlerde çatıların çanak antenlerle doldurulması çirkin bir görünüm oluşturmaktadır.

Ayrıca kablolu TV sisteminde abonelerin istek ve tepkileri dağıtım merkezine ulaşabilmekte ve böylece aboneler arasında karşılıklı iletişim sağlanabilmektedir.

Ülkemizde Kablolu TV

Ülkemizde ilk kez PTT tarafından 23 Aralık

1988 tarihinde Ankara'nın Çankaya semtinde deneme olarak başlatılmıştır. Ancak dağıtım sisteminin, TRT'nin yayın tekelini ihlal ettiği ve 2954 sayılı Kanunun Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu'na verdiği denetim yetkisinin kullanılmasına engel olduğu gerekçesi ile Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulunca durdurulması istenilmişti.

Bunun üzerine Anayasa Mahkemesi PTT'nin dayanağı olan 3517 sayılı yasayı iptal eder. Bunun yerine yeni bir yasa gündeme gelir. Bu yasa tasarılarına göre kablolu TV TRT'ye geçecek ama alt-yapı kurana yine PTT olacaktır. PTT'nin kurmayı planladığı kablolu TV şebekesiyle birlikte Türkiye'de ilk başta yerli ve yabancı 20 kanal evlere ulaşacaktır. Bu rakam daha sonra 35'e kadar yükselcektir. Ankara'da deneme niteliğinde 4160 aboneye ulaşan kablolu TV yayınları 1991 sonunda başta Ankara ve İstanbul olmak üzere 10 büyük ilde hizmete girmesi planlanmaktadır.

Halen mevcut kablo TV şebekesinde 13 adet TV programı yayınlanmaktadır. Bu yayınların 5 tanesi TRT programı olup ötekileri uydulardan alınan yabancı kaynaklı yayınlardır.

Yaklaşık iki-üç aydır İstanbul ve öteki büyük kentlerde kablolu TV şebekesi kurulduktan sonra karılanmak üzere abone bağlatılacak kablolu TV yayınları için hizmet sınırları içinde bulunan telefon müdürlüklerine telefon müdürleri bulunmayan yerlerde ise PTT müdürlüklerine başvuruda bulunulması gerekiyor.

Sonuç

Uygulanan ülkeler gözönüne alındığında eski bir sistem olmakla birlikte ülkemiz açısından yeni bir sistem olan Kablolu TV uygulaması aşamalıdır. Bu yeni sistem yararları yanında (yukarıda belirtmeye çalıştığımız) uygulamadan doğan ülkemize özgü sorunları da beraberinde getirmektedir. Bunlar:

-Bu sistemin uygulandığı ülkelerin yerleşimine bakıldığında çoğunlukla tek katlı yapılaşmayla karşılaşıyor. Oysa İstanbul gibi çok geniş bir alana yayılmış ve çok katlı yapılarla dolu bir kentte yaygın kablolarla gönderilmesi için aralara çok mikrodalga güçlendirici ve egalizör denilen devreleri gerektirmektedir. Çünkü bu yapılmadığı zaman bir yerde arıza çıktığı takdirde bu kablolarla büyüyecektir. Şu anda açık yoksa evin önüne kadar mı? götürüleceği sorundur. PTT tesisatın evin önüne kadar getirdiği takdirde apartmanda oturanlardan birisi tesisatın yararlanmaya kalktığında ne gibi önlemler alınacaktır?

-Bir başka sorun ise TV cihazları ile ilgilidir. Bugün piyasada bulunan (ya da abonelerde) TV cihazları ile kablolu yayını izlemek olası değildir. Bu durumda abone elindeki cihazı değiştirmek ya da kanal değiştirici kullanması gerekmektedir. Yani abone için yeni bir masraf kapısı açılmaktadır.

Bu noktalar sistemin teknik sorunlarıdır. Ayrıca bir de olayın kültürel boyutu vardır. Gelişmekte olan ülkemizde TRT yayınlarının dış yayımlarla ne ölçüde rekabet edeceği de tartışılır. Sonuçta ülke insanlarının kültür sömürsüyle karşılaşacağıdır. Çünkü bu aşamada PTT'nin tek hedefi kanal sayısını artırmak gibi görünüyor.

ROPÖRTAJ

Körfez Savaşı ve Türkiye

1. TÜRK OKUYUCUSU KÖRFEZ HABERLERİNİ NASIL İZLEDİ

MAHMUT TALİ ÖNGÖREN
(Cumhuriyet)

Türk okuyucusu bir iki gazetenin dışında Körfez haberlerini doğru dürüst izleyemedi. Gerçekten izlenebilen haberlerin çoğu ise genellikle yabancı kökenli idi. Sonuçta denilebilir ki yazılı basın Körfezle ilgili olarak verdiği az sayıdaki gerçek haberleri yabancılara ait bir süzgeçten geçirerek duyurmak zorunda kaldı. Çoğunlukla dış ya da uluslararası olayların haberlerinin verilisinde gördüğümüz gibi.

YALÇIN DOĞAN
(Milliyet)

Türk seyircisi savaşın başlangıcını CNN'de izledi. Daha sonra hem TRT'de hem de Magic Box'dan izlemeye başladı. İlk haberleri televizyondan izlemekle beraber, hemen ertesi gün basına yöneldi. Zannediyorum çok büyük bir ilgi ile izledi. İmkânı olanlar ve yabancı dil bilenler dış basında da izlediler. Ama ortalama Türk okuru haberiyle fotoğraflarıyla yorumuyla çok geniş bir biçimde gazetelerden izledi. Bence basından tatmin de oldu. Savaşın belli bir aşamasına kadar aşağı yukarı müttefik güçler haber vermekte oldukça cömert davrandılar. Çünkü galipiler, sonucun ne-reye varacağı belliydi. Müttefik güçler hem savaşın yapıldığı bölgede hem de önemli merkezlerde başta Washington olmak üzere hiç habersiz bırakmadılar. Her gazete kendi çerçevesinde haberleri iletti. Kendi siyasal doğrultusunda diyemeyeceğim, çünkü haberin doğrultusu olmaz. Ama yorumların doğrultusu olur. Yani, kimi savaşın belki başlangıçta bu kadar uzun süreceğini tahmin etmedi, daha çabuk biteceğini tahmin etti. Ama büyük çoğunluk, Türk basınından söz edeceğiz, sonunda Saddam'ın yenileceğini gördü. Yenilmeyecek diyenler de oldu ama sonucun ne olacağını büyük çoğunluk gördü.

SAMİ KOHEN
(Milliyet)

Türk okuyucusu, dediğimize göre, yazılı basından bahsediyorsunuz. Türk okuyucusu büyük çoğunlukla Türk gazetelerini okuyor ve izliyor. İzleyici terimini kullanırsak belki orada daha fazla şansımız var. Türkiye'de yabancı radyo istasyonlarını ve özellikle bu radyo istasyonlarının Türkçe yayınlarını izleyen çok fazla insan var, mesela BBC'nin Türkçe yayınlarını, aşağı yukarı Türkiye çapında yüzbinlerce kişinin dinlediği sanılıyor. Tabii Türkiye'de radyo bölümü benim kanaatime göre çok zayıf, son derece ilkel o bakımdan tatminkar sayılmaz, doğru dürüst zamanında haber vermez, değerlendirme sakat. Dolayısıyla radyo iyi bir haber kaynağı değil.

Arkadaşımız Nejla Polat Körfez Krizinin İletişim Araçlarında nasıl yer aldığını izleyici ya da okuyucuya haberlerin nasıl yansıtıldığı konusunda Prof.Dr. Nermin Abadan, Mahmut Tali Öngören, Yalçın Doğan, Sami Kohen, Zafer Atay, Ergün Balci'yla görüştü.

Televizyon belki bir parça daha iyi, özellikle bir kanal zenginliği var. Birinci kanaldan ikinci kanala, ikinci kanaldan üçüncü kanala v.s. böyle devamlı oynayan vatandaşlar hiç olmazsa görüntülerle beraber haberleri daha iyi izleyebiliyorlar. Bir de son olaylarda televizyon bölümü daha yetenekli olan bir takım arkadaşları belli başlı merkezlere Washington'a Riyad'a, Amman'a Kahire'ye göndererek hiç olmazsa haberleri daha iyi, daha ayrıntılı bir şekilde alma imkanına sahip oldu. Ne kadar tartışarsak tartışalım bu bir gerçek, TRT'nin CNN'e bağlanması ile de birtakım görüntüleri canlı olarak verme imkanı doğdu. Bir de şunu eklemek lazım. Türkiye'de bugün Star 1'i izleyen geniş bir kitle vardır. Yani, bir demet olarak alırsak, yazılı basını ile, yabancı radyo istasyonları ile ve bizim yerli televizyon istasyonlarımız ile Türk izleyiciler için oldukça iyi bir haber kaynağı oluşturulabilmiştir.

2. İLETİŞİM ARAÇLARI KÖRFEZ OLAYLARINI OBJEKTİF OLARAK YANSITTI MI?

PROF.DR. NERMİN ABADAN-UNAT

Ben Körfez savaşını Birleşik Amerika'da izledim ve zannedersen tarihte ilk defa bu savaş ekran başında canlı yayın şeklinde verilen bir savaş olarak geçecektir. Bu savaşta bir tarafta Amerika'nın demokratik geleneğine ters düşen bir sansür anlayışı, öte yandan Irak'taki diktatörlük nedeni ile doğal olarak uygulanan sansür vardı. Yani iki tarafın birinde zaten rejimin bir parçası olduğu için, diğerinde de basın özgürlüğü ilkesinin askıya

ZAFER ATAY
(Tercüman)

Türk okuyucu Körfez haberlerini televizyondan izledi. İlk defa yazılı basın sözlü basının gerisinde kaldı. Ama bu yazılı basının noksanlığından gelen bir şey değil. Bütün dünyada ilk kez naklen savaş anlatıldı. Türk halkı da TRT'nin ve diğer kanalların, diğer özel televizyonun da CNN'e bağlanması ile savaşı CNN kanallarından izledi.

ERGÜN BALCI
(Cumhuriyet)

Tabii gazetelerde ve televizyonda izledi. Televizyon çok iyi verdi, 24 saat yayın yaptı.

Tabii gazetelerin çoğunluğu haberleri batı ajanslarına dayanarak verdi. Onun dışında yabancı dil bilenler, diğer ülkelerin radyolarını, BBC'yi dinlediler. Türk basını kendi muhabirlerini de gönderdi. Okur Körfez krizini iyi bir şekilde izleme olanağı buldu,

Fakat televizyon burada çok önemli bir rol oynadı.

alınması nedeni ile Vietnam savaşından farklı olarak ne kayıplar, ne ölümler hakkında hiçbir şey gösterilmedi. ABD başkanı Bush'un savaşın başında bir sözü vardı, "Bu savaşın cerahi anlamda temiz bir savaş olmasını istiyorum" diye. Bunun anlamı, herhangi bir şekilde basın organlarında yaralıların bombardıman dolayısıyla evsiz barksız kalanların ızdırıp içinde bulunan sahnelerin gösterilmemesi idi. Bu büyük ölçüde de uygulanabildi.

Öbür tarafta Irak zaten öteden beri uyguladığı sansür nedeni ile aynı şeyi yaptı. Orada bir tek CNN röportajcısı Petter Amett konuştu. Oda kendisine gösterilenleri vermekten başka bir şey yapmıyordu. Petter Amett'inbu rolü konusunda da ABDtelevizyonlarında çok şiddetli tartışmalar ce-

reyan etti. Kendisi Saddam tarafını tutmakla, hatta Saddam'ın savaş amaçlarına hizmet etmekle suçlandı. Bu tartışmalar bir yere gitmedi. Ama sonuç şu, Amerikan kamuoyu %80 oranında savaşı desteklemiştir, %80 oranında başkanına güvenini belirtmiştir. Kanımca bu yüksek güvenin savaşı, adeta büyük bir heyecan ve sevinç olmasa bile, büyük bir tatminle karşılanmasının nedeni, televizyonun bu kısmen kendi kendine konulan, kısmende empoze edilen sansür yolu ile uygulanması ve böylece gereklerin yansıtılmamasıdır.

MAHMUT TALİ ÖNGÖREN (Cumhuriyet)

İlk soruda açıklanan nedenle yazılı basın, radyo ve televizyonun Körfez olaylarını yansızlıkla yansıttığına inanmıyorum. Ayrıca bu yabancı kökenli haberler, Türkiye'ye geldikten sonra bir de bizim yazılı basınımız, TRT ve Magic Box tarafından da belli bir süzgeçten geçirildikten sonra basıldı ve yayımlandı. Hemen hemen her yayın aracı bağlı olduğu siyasete göre haberlere bir kılıf geçirdi ve onları yorumladı. Yansızlık bir de bu nedenle bozuldu. Ancak bir iki gazete ya da dergi yansız yorum yapmaya çalıştı ve belli ölçüde de başarıya ulaştı.

YALÇIN DOĞAN (Milliyet)

Bence yansıtmadı. Zaten Körfez sırasında en önemli etken tarafsızlığın önemli ölçüde bozulmasıydı. Dünya basını Körfez bölgesinde Amerikan Washington kaynaklı bilgilerle yönlendirildi. Biz Irak'ta ne olup bittiğini gerçek olarak bilmiyoruz. Bildiğimiz bir gerçek var; 10 yıl içinde Vietnam'a atılan bombanın tamamına yakını, belki de daha fazlası burada bir ay içinde atıldı. En modern teknolojinin en üstün silahları kullanıldı. Hergün biz cepheye müttefiklerin zafer haberlerini aldık. Tamam bunlar bir ölçüde doğru da ama o denli de tek yanlı ki, savaşın birinci günü dikkat ederseniz ilk 24 saat hatta ilk 12 saatlik yayından sonra Saddam'ın işi bitti, savaş yarın bitecek deniliyordu. Bu inanılmaz bir taraf olduğunu gösteriyor.

Irak cephesinde ne olup bitti? Devrim Konseyi'nin kendi içinde ne oldu? Irak halkında ne gibi değişiklikler oldu? Onları hiçbir zaman öğrenemedik. Bir başka öge şahsen bu savaşta bir gazeteci olarak benim en büyük eksikliğini hissettiğim konu savaş muhabirliğinin eksikliği idi. Oysa savaş muhabirliği Homeros'tan bu yana gelişen bir çizgiye sahip. Savaş muhabirliğinin özelliği savaşta insani boyutu ölçmek ve öne çıkarmaktan geçer.

SAMI KOHEN (Milliyet)

Bu bizi akademik bir konuya götürüyor. O da objektiflik terimi. Ne demek objektif. Yani objektiflik terimi üzerine dahi objektif görüş yoktur. Nihayet, objektiflik terimini, daha tarafsızlık olarak vasıflandırabiliriz. Yazılı basın genelde büyük ajanslara abonedir. Bu ajanslardan Reuter, AP direkt olarak dinlenir. Bu ezeli bir tartışma konusu. İşte bu, büyük haber tekellerine bağlı mıyız, değil miyiz konusuna geliyor. Benim kendi değerlendirmeme göre belirli bir oranda taraf tutuluyordu. Haberlerin verilmesi subjektif olmadığına göre buna taraf tutuluyor da diyemeyiz.

Şimdi biz savaştan bahsettik, bundan önce de 6 aylık kriz dediğimiz Körfez krizi sırasında belki bazı haberlerde taraf tutulmuştur, belki bazı haberler yanlış dahi verilmiştir. Fakat unutmayalım ki, bu öbür taraftan inanılır güvenilir ve serbest haber özgünlüğü içinde herhangi bir haber verilmediği için öyle olmuştur. Belki karşı taraftan da yani şekilde böyle bir imkan olsaydı, daha objektif, daha çok tarfı haber verme imkanı olabilirdi.

Bizim gazetelerimiz veya diğer yayın organlarımız bu ajanslardan aldıkları ile yetinmek zorundaydı. Bütün dünya aynı konumda idi. Bu bakımdan ben fazla subjektif davranıldığı veya taraf tutulduğu kanaatinde değilim. Eğer biz yalnız yabancı muhabirlerden şüpheleniyorsak, bizim giden muhabirlerimiz de aynı doğrultuda haber verdiler.

ZAFER ATAY (Tercüman)

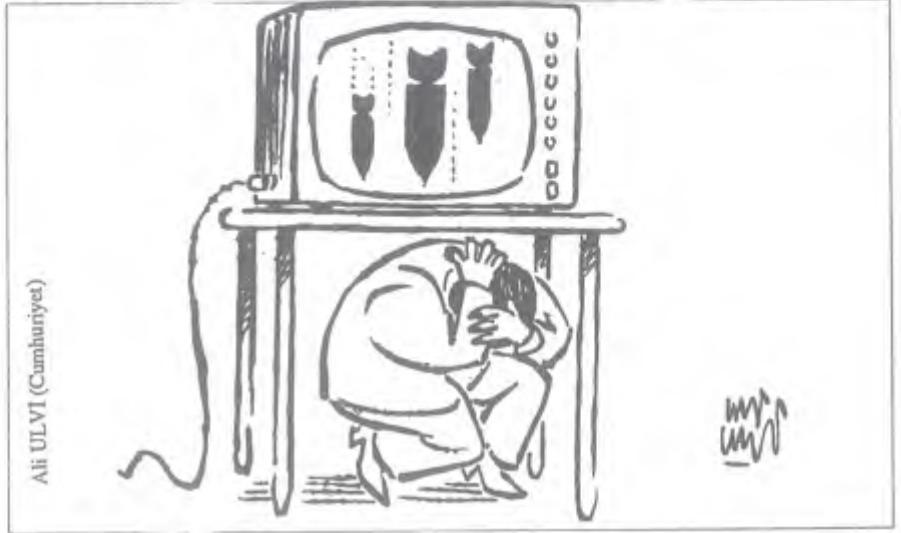
Objektiflik çok tartışmalı birşey. Şunu söylemek lazım tabii ki, TRT birinci günden sonra savaşın olduğu bölgeye ve çevresindeki ülkelere muhabir göndererek daha çok objektif izleme imkanını doğurdu. Nihayet CNN bir Amerikan televizyonuydu. Ne kadar objektif olmaya çalışırlarsa çalışsınlar hele böyle özellikle savaşa katılan halkların milliyetçi duygularının çok şahlandığı, herkesin heyecan içinde olduğu dönemlerde kolay kolay objektif olabilirler mi, bilemiyorum. O bakımdan benim kişisel görüşüm TRT'nin bölgeye özel muha-

birler göndermesinden sonra Türk seyircisi daha objektif izledi. Bu arada tabii Türk basını da bir atılım yaparak özel muhabirlerini Bağdat'a gönderdi. Suudi Arabistan'da, Ürdün'de İsrail'de de kaldılar. O bakımdan sanıyorum olabildiğince objektif yansıtıldı. Yalnız bu savaşta ilk defa çok sıkı bir sansür uygulandı. Yani, savaşa taraftar olan her ülkede sansür uygulandı.

ERGUN BALCI (Cumhuriyet)

CNN'in yaptığı 24 saatlik yayın bütün dünyada etkili oldu. CNN tarihte ilk defa savaşın akışını veren televizyon oldu. Yalnız CNN objektif olarak yansıttı mı? sanmıyorum. İlk gün CNN öyle bir haber verdi ki, sanki saldırı başarıya ulaştı, zafer kazanıldı, bu iş burada bitti havası verildi. Ve o kadar etkili oldu ki köşe yazarları ve gazetelerin yanı sıra devlet adamları da katıldı bu havaya.

Türk basınında da bir zaman olduğu gibi, gazetecilerin bir bölümü Saddam'ı tuttu, bir bölümü Amerika'yı. Arada tabii mücadele, rekabet olunca ister istemez yorumlar da pek objektif olmadı. Herkes kendi işine gelen taraftan haber vermeye çalıştı. Halbuki iki tarafın da doğru ve gerçek yanları vardı. Yani, savaş Saddam yanlılarının söylediği gibi, ne tam bir emperyalizm savaşı idi, ne de Amerika'nın savunduğu gibi saldırıya uğramış bir ülkenin kurtarılması savaşıydı. Genelde Türk basınına çok iyi bir sınav verdiğini sanmıyorum. Yorumlarıyla olsun, başlıklarıyla olsun, haber ekspozeleriyle olsun, havanın çok objektif olduğunu sanmıyorum.

3. TRT'NİN CNN ARACILIĞI İLE HABERLERİ YANSITMASINI NASIL BULUYORSUNUZ?

PROF.DR. NERMİN ABADAN-UNAT

Bugün dünya çok küçüldü. CNN olduğu kadar başka bir çok haber ajansları, kurumlar haberlerini yayınlamaktadırlar. Gönül isterdi ki Türkiye'de de merkezi bir odaktan bu yabancı yayınlar devralınarak Türk izleyicisine sunulsun. Yunanistan'da olduğu gibi. Dolayısıyla TRT'nin CNN'i kısıtlı bir şekilde vermesi bir katkı değil, yetersizdi. Yapılması gereken uydu yolu ile yapılan yayınları Türk izleyicisinin hizmetine sunmaktır.

MAHMUT TALİ ÖNGÖREN (Cumhuriyet)

TRT'nin CNN'e doğrudan doğruya bağlanarak savaşın özellikle birinci bölümünü tek yabancı kaynaktan vermesi hem yanlışlığın ve dışa bağımlılığın en tipik örneklerinden biriydi. Hem de Türkiye'de ulusal kimliğe sahip bir radyo ve televizyon yayını kurumuna olan gereksinimi bir kez daha bizlere anımsatması bakımından ilginç bir ömektir. Bir ulusal radyo ve televizyon haberleri en başta kendi olanakları ile izleme, toplama, değerlendirme ve yayınlama niteliklerine sahip olması gereken kurumdur. Ancak bundan sonra yabancı kaynaklardan belli ölçülerde yararlanılabilir.

YALÇIN DOĞAN (Milliyet)

Onu hem iyi buluyorum, hem de orada büyük bir kasıt var. Sadece TRT'nin değil dünya televizyonunun büyük çoğunluğu CNN'i kullandılar. Çünkü Bağdat'ta bütün savaş boyunca, savaşın hemen öncesinden son güne kadar, hatta savaş bitikten sonra bile muhabir bulunduran tek televizyon CNN'di. Bu CNN için çok büyük bir başarı. Nasıl oldu da bunu sağladı, orası ayrı bir konu. O bilinmeyen ilişkilerin bir ürünü ama gazetecilik açısından önemli başarı. TRT'nin de bu imkanı kullanması bence doğal, ama onun yansıtığını Türkiye'deki siyasal koşullara paralel biçimde sansür etmek doğal değil. CNN, İncirlik Üssünde kalkan Amerikan uçakları Irak'ı bombalamaya başladı, diye yayın yaptığında bunu bütün dünya öğrendi. Fakat TRT bu bölümü makasladi. Bu Türk insanına çok büyük bir saygısızlıktı. Nitekim aradan bir gün geçmeden bu rezillik ortaya çıktı, gazetelerde çarşaf çarşaf yayınlandı. Bu hem TRT'nin saygınlığına gölge düşürdü hem de hükümeti zor durumda bıraktı.

SAMI KOHEN (Milliyet)

TRT derken Türkiye Radyo-Televizyon Kurumu kastediliyor. Ben biraz radyoya çatacağım. Türkiye'de radyo kurumunun daha TRT'nin içine de olmadığı yılları hatırlıyorum, çocukluğumuz radyo dinlemekle geçti. Meslek hayatımızın başında biz radyo dinledik, televizyon seyretmedik. Şimdi CNN'i de izliyoruz, diğer radyo istasyonlarını da dinliyoruz, ajanslar, telexler vasıtası ile de dakikası dakikasına haberleri takip edebiliyoruz.

Bizim radyo kurumumuz da belki tek haber kaynağı diye eskiden daha iyi özene besne haber veriyordu. Şimdi öyle değil. Şimdi haber değerlendirmesi diye bir şey yok.

Televizyona gelince televizyon başta biraz şaşkımdı. Sonra birden Star 1'le karşı karşıya geldiği için biraz toparlanmaya başladı ve neticede CNN'e bağlandı. En azından CNN'in görüntülerini vermekle hiç olmazsa vatandaşlara birşeyler ulaştırabildi. Başta gönderdiği muhabirlerin ikinci, üçüncü sınıf muhabirler olduğunun farkına vardılar ki, sonra o kadroyu değiştirdiler. Can Okaner'i, Kırcı'yı gönderdiler. Sonradan gönderdikleri ekip daha deneyimli daha yetenekli muhabirlerdi. Yani TRT savaş sırasında krizin son aşamasında daha iyi bir performans gösterebildi. Televizyon olarak çok iyi idi, fakat radyo olarak baştan sona kötüydü.

ZAFER ATAY (Tercüman)

Bu konuda çok tartışma oldu. CNN dünya çapında yaygın bir televizyon kuruluşudur. Olbildiğince teknik imkanları geniştir. Bu adamlar Ürdün'de bir naklen yayın istasyonu kurularak Bağdat'tan naklen yayın yaptılar ve Bağdat'ta tek oldular. Yani haberi haber kaynağının olduğu yerde olmanın en çok büyük bir hata olduğu kanaatinde değildim.

4. SAVAŞ SÜRESİNCE BİLDİĞİNİZ KADARI İLE SANSÜR UYGULANDI MI?

Prof. Dr. NERMİN ABADAN-UNAT

Gayet tabii sansür uygulandı. Sansürün uygulanması ayrıca birçok yasalarda yer alıyor. Sadece Türkiye'de değil, Batılı ülkelerde de savaş durumlarında, olağanüstü durumlarda basın özgürlüğünü tam anlamıyla uygulamayacağı konusunda Amerika'da olduğu halde son zamanlara kadar uygulanmış ordu. Şimdi bu sefer ordu askeri komutanlar gerek gördüler ve bunu uyguladılar. Aslında bu uygulamada onların yasalarına aykırı düşmüyor, çünkü sansür ulusal çıkarlar sözkonusu olduğu zaman olayları olduğu gibi vermemek, bir ulusun kendini savunması bakımından kabul edilebilir bir gerektir. Yani bu savaşta sansür uygulanmış, uyanmazmı, bu tartışma yapılabilir. Ama karşı görüşte o kadar geçerli olur. Bu bakımdan ben sansürün uygulanmış olmasını çok aykırı görmüyorum, fakat iki tarafın da sansür uygulaması nedeniyle bu durum siyasal davranışa yansımıştır.

MAHMUT TALİ ÖNGÖREN (Cumhuriyet)

Savaş sırasında devlet sansürü yazılı basın ve TRT için vardı. Bunun en somut örneği Genel Müdürü aynı zamanda Özal'ın Basın danışmanı olan Basın Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü tarafından gazetelerere dağıtan savaş haberleri ile ilgili yasaklar dırurudur. Türkiye'nin sıcak savaşa girmemesine karşı basına böyle bir duyuru ile talimat vermesi sansürden başka birşey değildir. Ama sansürün en belirgin örneğine TRT'de rastladık. TRT alıp aynınen yayınladığı CNN yayınlarını bile defalarca sansür etti ve çeşitli gerekçeleri kamu oyundan sakladı.

YALÇIN DOĞAN (Milliyet)

Evet, işte bu olayda uygulandı. TRT'de bildiğimiz bu bir de CNN'de uygulanan sansür var. Za-

man zaman yayınlarda da dile getirildi. Savaşın ilerde yan aşamalarında Müttefik Güçler başta Amerika olmak üzere haberlere sansür koymaya başladılar. Zaten CNN'de bu sansürden geçmiştir diye önce anons yaptı, sonra yayını sürdürdü. Burada şu görülüyor, demek ki işlerin zaman zaman şu yada bu biçimde yolunda gitmediği anlar yaşandı, onlara sansür uygulandı. Türkiye'de özellikle askeri dönemlerde basına mutlaka sansür uygulanıyordu. Savaş sırasında ise, birçok ülkede hatta demokrasinin çok geliştiği ülke olan Amerika'da bile sansür uygulandı.

SAMI KOHEN (Milliyet)

Hayır, Türkiye'de herhangi bir sansür sözkonusu olmadı. Yani hiçbir haberin yasaklanması, hiçbir yazının yorumunda "aman bu şekilde yazılmasın" diye talimat söz konusu olmadı.

İncirlik bir askeri bölge ve hassas konumda. Mesela Güney Doğu'da bir Türk subay sözcü olarak atandı ve o sözcü gazetecilerin sorularına mahatap oldu. Yöneltilen sorulara cevap verdi. Şimdi tabii bir askeri operasyon sırasında belki de o sözcü herşeyi söylemek istemeyebilir. Bu en demokratik ülkelerde bile böyledir. Amerikalılarda bu kadar rahat insanlar olmalarına rağmen yöneltilen sorulara "Kusura bakmayın, o sorumuza bir yanıt veremem, diyorlardı.

Güneydoğu bölgesinde bir sözcülük müessesinin ortaya çıkması iyi oldu ama maalesef İncirlik konusunda böyle olmadı. Tam bir keşmekeş oldu. Kime, neyi soracağımızı bilmiyordunuz. Bence, haber konusunda orada hem aksama, hem de bir karışıklık oldu.

5. İNCİRLİK OLAYINI NASIL DEĞERLENDİRİYORSUNUZ

ZAFER ATAY (Tercüman)

Sansür uygulanmadı da, bazı konularda dikkatli olunması söylendi. İncirlik'ten kalkan uçakların sayısını, cinslerini bildirmemek gibi çok teknik birtakım konular. Bana kalırsa izleyicinin fazla ilgisini çekmeyecek konularda ikaz edildi. Bütün savaş haberleri burada benim servisimden geçti. Sadece bazı çok teknik çok askeri konular dışında, kimsenin müdahale ettiğini görmedim. Bu da sansür değildir. Onun için Türkiye'de sansür yoktu. Ama savaş haberlerinde Amerika'da İngiltere'de dörtörtlük sansür vardı.

ERGUN BALCI (Cumhuriyet)

Televizyonda İncirlik Üssü'ne ait haberlerde sansür uyguladılar. Basında da bir ara sansür oldu galiba, Avrupa'dan Türkiye'ye gelen silah yardımı

ile ilgili çok ayrıntılı bilgi verilmemesi istendi.

Televizyon olayları pek objektif vermedi. Mesela CNN Iraklıların Kuveyt'te yaptığı harabiyeti uzun uzun verdi. Aynı uzunlukta Bağdat'taki tahribatı da verdi. Oysa TRT Kuveyt'teki yıkımı uzun uzun anlatırken, Bağdat'takısalgın hastalık tehlikesini mikroplu su birikintilerini zamandan mı yoksa başka nedenlerlemi TRT pek vermedi. Birde haberler objektif olarak verilmedi. Bu savaşta Kuveyt'in kurtulması ile birlikte Amerika'nın kendi çıkarları da vardı. TRT bunları yansıtmadı. Olayları çok yanlış, çok boyutlu değerlendiren yorumcular çıkıp konuşurabilirlerdi. Televizyona müthiş Saddam ve Irak alehan konuşmacılar ve yorumcular çıktı. Ayrıca TRT'nin Körfez Savaşı'nı veriş tarzı hükümetin resmi politikasına uygun bir usluptaydı. Mesela, Cumhurbaşkanı Özal'ın Irak hakkındaki görüşlerini çok uzun bir şekilde vermesi gibi.

İLAD PANELİ

Özel Radyo ve Televizyon

Dr.Özden Cankaya

İLAD İletişim Araştırmaları Demeğinin "Özel Radyo ve Televizyon" konulu paneli 19 Ocak 1991 de Gazeteciler Cemiyeti salonunda çok sayıda dinleyicinin katılımıyla gerçekleşti. Panelin amacı; son günlerde ülkemizde çokca tartışılan bir konuya ilişkin görüşleri kamuoyuna duyurmak ve konuda hazırlanmış olan Radyo Televizyon Yüksek Kurulu Raporunu tartışmaya açmaktı. Panelde Radyo Televizyon Yüksek Kurulu Başkanı ve Anadolu Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Yılmaz Büyükerşen, İLAD Başkanı Dr. Hıfzı Topuz, Prof. Dr. Aysel Aziz, Prof. Dr. Mesut Önen, Demokratik Sol Parti Başkanı Bülent Ecevit, Prof. Dr. Ersin Kalaycıoğlu ve Türkiye Gazetesi TV Genel Müdürü Rahim Er konuşmacı olarak katıldılar. İki bölümden oluşan panelin sonunda dinleyiciler de sorularıyla tartışılmakta olan konuya katkıda bulundular.

İlk turda yapılan konuşmalarda konuşmacılar bu konuda hazırlanmış olan rapora ilişkin görüşlerini açıkladılar.

● **Dr.Hıfzı Topuz**, Radyo Televizyon Yüksek Kurulunun bugünkü örgütsel yapısının değişmesi gerektiğini savundu. Kurulun bu örgütsel yapı içinde tarafsız olamayacağını, hükümetin emrinde bir kurum olduğunu belirtti. 13. maddenin derneklere özel radyo-Tv kurma hakkını tanınamasını eleştirdi. Ancak, Türkiye'nin yansına yayın yapanların özel radyo-Tv kurması koşulunun demokratik bir düzenleme olmadığını söyledi. Reklam alabilmek için özel radyo televizyonlarda yayın kalitesinin düşeceği endişesini dile getirdi.

● **Prof. Dr. Aysel Aziz**; "Bu rapor, radyo-Tv tekelini artık günün koşullarına uygun olmadığı için ortaya çıkmıştır. TRT'nin artık özerk bir varlığının olması gerektiği burada da vurgulanmıştır. Bu rapora göre TRT özelleştirilemez. Yapılan bu çalışma kapsamı açısından yetersizdir, sistemli bir çalışma değildir. Bazı konulara tabii gibi hiç değinilmemiştir. Sözgelimi kablolu yayın konusu hiç yer almamıştır. Raporda vericilerin durumu belli değildir, Magic Box Star 1 yayınlarına ve udu yayınlarına da yer verilmemiştir" diyerek eleştirilerini dile getirmiştir.

● **Prof. Dr. Mesut Önen**; anayasanın 26. maddesinin iyi incelendiği takdirde, radyo ve televizyon için bir tekel olmadığını düşünülebileceğini savundu.

● **Prof.DR. Ersin Kalaycıoğlu** ise konuya bir siyaset bilimcisi olarak yaklaştığını vurguladı. ABD'de televizyonun inanılır, güvenilir haber kaynağı olarak giderek artan bir önem kazandığını belirtti. "Çoğulcu toplumlarda değişme özelliği vardır. Tekelci sistemde ise değişme özelliği yoktur. Toplum, birliğe değil, çeşillikliğe dayanır ve bu kitle iletişim araçlarından her grup ve bireyin yararlandırılması amacına yöneliktir. Türkiye çoğulculuğa gitmek istiyor ama, köklü birteknelci düzen mantığı var. Anayasa ve diğer yasalar, 1980'den sonraki özgürlük ortamına uyum sağla-

yamamıştır" dedi.

Türkiye Gazetesi Radyo-Tv Şirketi Genel Müdürü Rahim Er, TRT'nin bugünkü yayınlarının doyurucu olmadığını belirtti. Bunun en iyi kanıtının da, Körfez savaşı sırasında TRT'nin özel bir yayıncılık kuruluşu olan CNN'e bağlanması olduğunu söyledi. Rahim Er: "PTT-TRT arasında vericiler nedeniyle olansürtüşme PTT lehinde çözülmelidir. TRT'nin verici yükünü taşıması hiç de isabetli değildir, teknik işi başka bir ihtisastır. TRT gazetecidir, yani yayıncıdır, yayıncılık yapmalıdır" dedi. Rahim Er bu toplantının gerçekliğini de vurguladı: "Eğen bu toplantıyı İLAD organize etmeseydi, RTYK bizim görüşlerimizi alma, bizi dinleme imkanı bulamayacaktı. O halde bir yanlış yapılmıştır. Bu kanun teklifi yazılmadan hazırlık safhasında iken, fikir safhasındayken görüşlerimiz alınmalıydı.

Demokratik Sol Parti Başkanı Ecevit:özel radyo ve televizyon yayınlarına mutlaka izin verilmesi gerektiğini söyleyerek konuşmasına başladı. Neden özel radyo ve televizyon-sorusunu şöyle yanıtladığını açıkladı: "Çünkü her akşam, Türkiye'de kurulamayıp, yurtdışında kurulmuş olan bir Türk şirketinin bence bir hayli ilginç ve değerli olan yayınlarını evimizde dinleyebiliyoruz. Fiilen bir özel kuruluş. Onun ötesinde bir Amerikan Özel Kuruluyu olan CNN'in yayınlarını, hem de TRT aracılığıyla devlet radyo ve televizyon tekelviliğini elinde tutan kurumun aracılığıyla evlerimizde dinleyebiliyoruz.

DSP Türkiye'de resmen bir bağlayıcı belge ile radyo ve televizyon yayımlarından tekelciliğin kalkmasını istemiş olan ilk kuruluş. Ancak, biz devlet tekelini kalkarken büyük sermaye tekelinin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik bazı önerilerde bulunmuştuk. Hazır anayasa, radyo ve televizyonla ilgili olarak değiştirilen katımlı ve çoğulcu demokrasiye ters düşen sınırlamaların yani kooperatiflere ve sendikalara siyasal görüş açıklama yasağı getiren sınırlamaların da kalkması gerektiğini öne sürmüştük. Oysa, rapor tam tersine, devlet tekelini yayına bir de büyük sermaye tekelini koymak istiyor. Türkiye halkının en az yansına hitap edebilecek kadar güçlü istasyonlar kurabile-

cek büyük şirketler, holdingler kurabilsin isteniyor. Ama bunun karşısında halk sesini nasıl duyurabileceği, buna hiç bir çözüm gösterilmiyor. Onun için biz sendikaların da, kooperatiflerin de ve başka meslek kuruluşlarının da, ayrıca üniversitelerin de, demektiren de isterlerse radyo vetelevizyon istasyonları kurabilmelerini veya yayın yapabilmelerini öneriyoruz."

● **Ecevit**, özel radyo ve televizyon yayıncılığına geçilirken TRT'nin reklam politikasının yeniden gözden geçirilmesinin gerekliliğine inandığını belirtti. "Halkın büyük çoğunluğu çok yoksul olan bir ülkede aşırı tüketim eğilimleri özendiriliyor. Onun için bence özel radyo ve televizyonculuğa geçilirken, devlet radyosunda özel reklamlar tamamen kaldırılıp bu özel kuruluşlara bırakılmalıdır. Bunun yerine de her yıl yine radyo ve televizyon kullanıcılarından belirli bir ödenti alınmalıdır.

Panelin ikinci turunda söz alan panelistler rapora ilgili olarak daha ayrıntılı değerlendirmeler yaptılar.

● **Dr.Hıfzı Topuz**; Raporda radyo yayıncılığı ile Tv yayıncılığı arasında hiç bir ayrımın yapılmadığını, ikisinin de aynı potasya konulduğunu belirtti. Radyoculuğun büyük sermaye işi olmadığını, üç beş kişilik personelle bile radyo kurulabileceğini açıkladı. "Bugün Fransa'da yaklaşık 1300 yerel radyo vardır, İtalya'da da 2000. radyo örgütlerin ve kesimlerin sesini yansıtır. Halkın iletişim hakkında en geniş biçimde yararlanmasını sağlar. Fransa'da geçen yılın son aylarında yapılan bir kamuoyu yoklamasında halkın %52 oranında Tv haberlerine, %53 oranında radyo haberlerine ve %44 oranında basına inandığı görülüyor. Yani, radyo, inandırıcılık açısından başı çekiyor.

Televizyon yayıncılığı ise büyük sermaye işidir, geniş bir personel kadrosunu gerektirir. Dernekler, meslek örgütleri hatta belediyeler bile TV istasyonu kuramazlar. Öyle olduğu halde raporda iki araç arasında hiç bir ayrımın gözetmemesi yanlıştır. RTYK özel, yerel ve kamusal radyoculuğun gelişmesini sağlayacak önlemler getirmeliydi." dedi.

RTYK'nun raporu yeterli değil

Özel Radyo ve Televizyon konusu Radyo-Televizyon Yüksek Kurulu'nun (RTYK) yayınladığı rapor üzerindeki görüşlerimizi biz İLAD olarak şöyle özetleyebiliriz:

Her şeyden önce raporda Yüksek kurulun temel politikasının ikili bir sisteme dayandığı belirtiliyor. Bu temel politika şunlara dayanıyor:

- Devlet Radyo ve TV kurumu
- Özel radyo ve televizyonlar

Demek ki, bir yanda Devlet Radyo ve Televizyonu kurumu yer alacak, öte yanda özel radyo ve televizyonlar. Peki ama, devletin dışında "Kamusal radyo ve televizyonlar" yok mu? Yani, belediye radyo ve televizyonları, kar amacı gütmeyen demer radyo ve televizyonları, sendikaların, kooperatiflerin ve mesleki örgütlerin radyo ve televizyonları.

Raporun "Giriş" bölümünde her nedense kullanılan "Temel politika" özetlenirken bu kamusal radyo ve televizyonların hiç üzerinde durulmamış. Bu çok önemli bir eksiklik.

Raporda Anayasa'nın radyo ve TV politikasıyla ilgili 133. maddesi ele alınmış, yeni bir madde tasarısı hazırlanmış ve bütün rapor bu madde üzerine oturtulmuş. Raporu hazırlayanlar o maddeye geniş bir gerekçe getirmişler ve o çerçeve içinde de yarının radyo-televizyon düzeninin nasıl olması gerektiğini anlatmışlar. Böylece RTYK'nın yalnız bir Anayasa değişikliği tasarısı ile yetinmeyerek çok geniş kapsamlı önerilere yöneldiği anlaşılıyor.

Tasarıda yayınların özel bir kanuna uygun olarak yapılacağı, yayınlarla ilişkin esas ve usullerin bu kanuna gösterileceği, tesislerin kurulması ve işletilmesi ile ilgili görev ve yetkilerin bu kanunda belirtileceği. RTYK'nın yetki ve görevlerinin bu kanunda gösterileceği açıklanıyor.

1- Radyo ve Televizyon Yüksek Kurulu'nun yapısı:

Bugün bu kurul 12 üyeden oluşur. Bunların 3'ünü doğrudan Cumhurbaşkanı atar, 3'ünü doğrudan Bakanlar Kurulu, 2'sini YÖK'ün göstereceği 4 aday arasından Cumhurbaşkanı seçer, 3'ünü Atatürk Kültür-Dil ve Tarih Yüksek Kurumu'nun göstereceği 6 aday arasından yine Cumhurbaşkanı seçer, 1'ini de Millî Güvenlik Kurulu.

Böyle bir kurul, yapısı gereği, yansız ve bağımsız olamaz. Üyelerin demokrasi ve çoğulculuk anlayışları, hoşgörülleri ne olursa olsun, kurul iktidardan emnenliği altındadır. Kurulda hoşgörülü sahibi olanlar yayın sürelerini tamamlayıp görevden ayrılırlar, yerlerine çok bağımsız kişiler gelebilir. Yapısı gereği iktidarın emrinde olan bir Yüksek Kurul'a radyo ve televizyonlarda yansızlık, bağımsızlık, özgürlük ve çoğulculuk sağlanamaz.

Durum böyle iken bakan raporda kurulun yapısı hakkında ne deniyor:

"Aslında Yüksek Kurul'un bugünkü teşkilatı korunabilir..."

Yani, rapor Yüksek Kurul'un iktidarın emrinde olmasını önleyecek ve demokratik bir biçimde oluşturulmasını sağlayacak hiç bir öneri

Dr.Hıfız TOPUZ

getirmiyor. Kurulun bugünkü yapıdan hoşnut olduğu anlaşılıyor.

Biz İLAD olarak "Yarın Radyo ve Televizyon Düzeni" adıyla geçen yıl yayınladığımız bir araştırmada demokratik ülkelerdeki uygulamalardan esinlenerek şöyle bir yapı önermiştik.

Kurul 11 üyeden oluşur

Üyelerden biri Cumhurbaşkanı'nca atanır. Bu üyenin kamu yönetimi ya da Radyo-Televizyon yayıncılığı alanında deneyimli, yansız ve kültürel alanda saygınlığı olması aranır;

Genel seçimlerde en çok oy alan ilk üç partinin yetkili organları birer üye seçerler. Bu üyelerin iletişim alanında deneyimli, kültürel alanda saygınlığı olan kişilerden seçilmesi ve partide görevli olmamaları gerekir;

Üyelerden biri Üniversitelerarası Kurul'ca seçilir. Bu üyenin iletişim dallarında öğretim üyeliği yapmış olması gerekir.

Üyelerden biri Anayasa Mahkemesi Başkanlığı'nca, biri Danıştay Başkanlığı'nca, biri Yargıtay Başkanlığı'nca seçilir;

Üyelerden üçünü meslek örgütleri seçer. İstanbul, Ankara ve İzmir gazeteci cemiyetleri, Türkiye Gazeteciler Sendikası, Çağdaş Gazeteciler Derneği, Gazete Sahipleri Sendikası, Basın Konseyi, İLAD, Türkiye Yazarlar Sendikası, PEN Yazarlar Derneği gibi örgütlerin birer temsilcisi bir araya gelerek üç üyeyi seçerler.

Yayıncılık alanında Kurul'un çok geniş yetkilerinin olması gerekir. TRT Genel Müdürü'nü bu kurul seçer, TRT'nin yıllık genel yayın planını bu kurul inceler ve önerilerde bulunur, kablo TV şebekelerinin kurulması ile ilgili yükümlülük belgelerini bu kurul hazırlar, belediyelerin, siyasal partilerin, demerlerin, vakıfların kuracakları kamusal TV istasyonlarının yükümlülük belgelerini de bu kurul hazırlar; özel, yerel ya da kamusal radyo kurulumlarının yayım koşullarını bu kurul saptar, TV ve radyo yayınlarının yükümlülük belgelerindeki koşullara uygun olup olmadığını bu kurul inceler; TV yayınlarında kullanılacak yabancı ve yerli filmlerin oranlarını bu kurul saptar, reklamlara, kültür ve eğitim programlarına ayrılmak üzere bu kurul belirler. Yani, bütün Batı ülkelerinde olduğu olduğu gibi bizde de iktidarın borazanı olmaması gereken bu kurula geniş yetkilerin tanınması önermiştik. Bizim önerimiz RTYK'nın önerilerinden çok değişikti, demokratik bir anlayışa, özgürlüğe ve çoğulculuğa dayanıyordu.

2- Derneklere yayın hakkı tanınmıyor;

Raporda "özel tüzel kişilerin, vakıfların ve ticari şirketlerin" radyo ve televizyon yayını yapabilecekleri belirtildikten sonra "Derneklere böyle bir yetkinin verilmesi elbette söz konusu olamaz" deniyor.

Yani, üç iş adamı bir araya gelip bir ticari şirket kuracaklar, onlara yayın hakkı taniyacağız, ama demerlere bu hakkı tanımayacağız. Böyle bir anlayışın demokratik kurallara aykırılığı açıktır. Oysa Amerika'da, Fransa'da, İtalya'da ve daha birçok demokratik ülkede yayıncılıkta çoğulculuk her şeyden önce özel ve yerel

radyolara dayanır. Bunlar ticari olmayan ve kamusal bir hizmet yüklenmiş olan radyolardır. Bu hizmet bir bölgede yaşayan insanlara yönelik bir kültür ve habercilik hizmetidir. Bu radyolara "yerel-özel-demerksel radyolar" da denir. Yayınları demerksel yönetir. Kültür ve İletişim radyoları, komün radyolar. Amerika'da National Public Radio denen bir sistemin içinde yer alan radyolar sağlarlar.

RTYK'nın tasarılarında bu tür demerksel yayıncılığın yasaklanması istenmiştir; çok şaşırıcı bir tutum. Ne var ki, böyle bir davranış Türkiye'de demerlere karşı izlenen genel politikaya çok uygun olduğunu da belirtmek gerekir. Bir demerksel kurmak istediniz mi, akla gelmedik bürokratik güçlüklerle karşılaşsınız. Tüzüğündüzün onaylanması bazen aylar, yıllar sürer. Ama şirket kurmak istediniz mi hiç bir engelle karşılaşmazsınız. Sermayeye tanınan, kültüre, araştırmaya ve bilime tanınmamıştır.

3- Türkiye'nin yarısını kapsayacak güçte tesis kurmazsanız yayın yapamazsınız:

Bakın, raporda ne deniyor: "Tüzel kişilerin radyo ve televizyon tesis kurmalarına getirmeleri halinde izin verilebilecektir. Yoksa belirli küçük veya büyük şehir ve kasabalara yayım yapmak üzere tesis kurulmasına izin verilmeyecektir."

Türkiye'nin yarısını kapsayacak güçte tesislerin kurulması çok büyük sermaye işidir. Bunu derneklere, sendikalara, mesleki örgütler karşılayamazlar. Zaten onlara yayım hakkı tanınmamıştır. Demek ki, RTYK yayım tesis kurma hakkını yalnız büyük sermayeye tanımak eğilimindedir. Bunun demokratik bir anlayışa dayandığı öne sürülemez.

"Küçük ve büyük şehir ve kasabalara yayım yapmak üzere tesis kurulmasına izin verilmeyecektir" ne demektir? Bugün bütün demokratik ülkelerde tanınan yerel yayım hakkına raporda karşı çıkmış oluyor. Oysa çoğulculuk yerel ve bölgesel yayıncılığa dayanır. Her yörenin, her kentin kendi yerel haberleri, yerel gelenekleri, yerel kültürleri vardır. Radyo yayınları bunların canlı tutulmasını, gelişmesini ve yayılmasını sağlar. Bu hakkı tanımamak yayıncılıkta çoğulculuk ve özgürlük anlayışına 180 derece ters düşer.

4-Belediyelerin yayım hakkı:

Raporda belediyelere yayım hakkının tanınmayacağı açık belirtilmiyor ama, "şehir ve kasabalara yayım yapmak üzere tesis kurulmasına izin verilmeyecektir" denildiğine göre bu hakları kolay kolay elde edilemeyeceği anlaşılmalıdır.

Bunun yanı sıra gerekçesinde "Kamu kurumu niteliğinde olan kuruluşlarla mahalli kuruluşlar ve belediyelerin yayım yapabilmeleri 133. maddenin birinci fıkrasının ikinci cümlesi çerçevesinde mümkün olabilecektir" deniyor. Bu ikinci cümle şöyle:

"Radyo ve televizyon yayımı yapabilecek diğer kamu tüzel kişilerini kanun gösterir."

Yani, hem kentlere ve kasabalara yayım yapmak üzere tesis kurulmasına kesinlikle izin verilmeyeceksiniz, hem de belediyelerin yayım yapı-

beimelerine, özel bir yasa çerçevesi içinde hak tanımaçığını belirleyeceksiniz. Yani, belediyelere yayın hakkının açık açık tanınmak istenmediği ve bu hakkın biraz askıya alındığı anlaşılıyor. Ticari şirketlere bu hakkı açıkça tanıyan RTYK, belediyeler konusunda işi biraz yokuşa sürmüş gibi görünüyor.

5- Yayın İznı:

Tasarda "Özel radyo ve televizyon verici tesislerine veya özel radyo ve televizyon yayını yapacaklara izin verilmesi, görevleri, seçim usulü, yetkileri ve uygulayacağı müeyyideler kanunla belirlenerek RTYK'na yerine getirilir" deniyor.

Gereğede de "izin vermek için özel kurumun sermaye durumunun inceleneceği, yeterli kaynaklara sahip olup olmadığının araştırılacağı, şirketin veya vakfın niteliğinin, geçmişlerinin, idarecilerinin, hissedarlarının durumlarının göz önüne alınacağı" belirtiliyor.

İyi de, bunlar yeterli mi? İzin verilirken bir yükümlülük dosyasının hazırlanması hiç akla gelmiyor mu? Yayıncılık her şeyden önce bir kamu hizmetidir, yalnızca ticari açılardan ele alınmaz. Kamu hizmeti olunca da yayınların içeriği konusunda birtakım koşullar saptanır. Nedir bu yükümlülükler? Yayın süresi, yerli programların, dramaların, haber programlarının, kültürel ve eğitimsel programların, reklamların oranının saptanması gerekir. Yabancı programların oranının ne olacağı son birkaç yıl içinde Avrupa Topluluğu'nda geniş tartışma konusu olmuştur. Televizyonlara yayın izne verilirken bütün bu koşulların tartışılması ve yükümlülükler dosyasına geçirilmesi uygun olur. Bunların elbette Anayasa'da belirlenmesi söz konusu olamaz. Ama rapordaki gereğede yalnız parasal kaynakların üzerinde durulması ve yayınların üzerinde durulması ve yayınların içeriğinden bir ümme ile bile söz edilmemesi biraz yadırganmıştır.

6- Radyo ile TV aynı potaya konulamaz:

Raporda radyo yayıncılığı ile TV yayıncılığı arasında hiçbir ayrımın yapılmadığı görülüyor. İkisi de aynı kaba konmuş. Gereğede de bu konuda hiçbir açıklık yok. Radyo ile TV'yi aynı kurullarla düzenleyemezsiniz.

Radyo yayıncılığı, özellikle FM yayınları, çok basit olanaklarla yapılır. Radyo büyük sermaye işi değildir. Üç beş kişilik bir personelle bile radyo kurulabilir. Bugün Fransa'da yaklaşık 1300. yerel radyo vardır, İtalya'da da 2.000. radyo çeşitli örgütlerin ve kesimlerin sesini yansıtır. Halkın iletişim hakkından en geniş bir biçimde yararlanmasını sağlar. Fransa'da geçen yılın son aylarında yapılan bir kamuoyu yoklamasında halkın %52 oranında televizyon haberlerine, %53 oranında televizyon haberlerine ve %44 oranında da basına inandığı görülüyor. Yani, radyo inandırıcılık açısından da başı çekiyor. Radyo televizyondan daha geniş ölçüde haber verir, daha geniş tartışma olanakları sağlar ve çok esnekler.

Televizyon yayıncılığı ise büyük sermaye işidir, geniş bir personel kadrosunu gerektirir. Demekler, meslek örgütleri, hatta belediyeler bile TV istasyonunu kuramazlar. Öyle olduğu halde raporda iki araç arasında hiçbir ayrımı gözetilmemesi yanlışlıştır. RTYK özel, yerel ve kamusal radyoculuğun gelişmesini sağlayacak önlemler getirmeyelidir.

7-Reklamcılığın etkileri:

Raporda reklamcılık konusuna hiç eğilmeme-

diği görülüyor. Reklamcılığın etkileri üzerinde hiç durulmamış. Bu da elbette bir yasa konusu olacaktı denebilir ama gereğede bir yılın ayırımı üzerinde durulduğu halde bu konuya hiç değinilmemesi bir boşluk daha yaratıyor.

Oysa reklamcılığın birtakım kötü etkileri bugün bütün ülkelerde enine boyuna tartışılan bir konudur. Özel televizyonların reklam gelirlerine dayanmaları çok doğaldır. Yayınları reklam endişeleri egemen olur reklam gelirlerinin artması izleyici sayısı ile orantılıdır. Bir yayın ne kadar çok izlenirse reklam gelirleri o kadar artar. Yayının çok izlenmesi genelde magazin türü programların başarısına bağlı olur. Haberlerde heyecan ve şiddet olayları, savaş, başkaldırı, çarpışma görüntüleri izleyici sayısını artırır.

Programların kalitesi düşer ama, önemli olan izleyici sayısını ve reklam gelirlerini artırmaktır. Çoğu yerde Devlet televizyonları da programlarına da bu ölçülere uymak zorunda kalırlar.

İşte bunu önlemek için kamusal yayıncılığın reklam gelirlerine bağlı kalmaması yolunda son yıllarda her yerde çeşitli girişimler olmuştur. Kamusal televizyonların hiç reklam almadan bir kamu ve kültür hizmeti yapmaları yolunda formüller oluşturulmuştur. Raporda bu konuya da hiç değinilmiyor.

8-Kablolu TV şebekeleri:

Raporda son iki yıl içinde geniş anlaşmazlıklara yol açan kablolu TV şebekeleri de hiç ele alınmamış. Bu konunun elbette Anayasa'da yer alması gerekmezdi, ama gereğede bölümünde bazı öneriler getirilmez miydi?

9-Uydu yayınları:

Raporda uydu yayınları üzerinde de hiç durulmamış. Oysa bu yayınlar da son yılların en önemli konusu değil mi? Magic Box'un ortaya çıkması, çatıların çanak antenle dolması, belediyelerin bu yayını yansıtmaya çalışmalarını, bütün parti liderlerinin Magic Box'ta konuşma yapmaları, Devlet tekeline karşı Magic Box'un fiilen devletçe tanınır bir duruma gelmesi, PTT'nin bu yayına her türlü kolaylığı göstermesi demek ki, RTYK raporunu hazırlayanların hiç dikkatini çekmemiş. Hayret edilecek bir şey.

10-TRT'nin yapısı ve yayın politikası:

Raporda "TRT'nin hukuki yapısı esas itibarıyla bugünkü konumunu muhafaza etmeli, fakat sadece özerklik ilkesinin zorunlu kıldığı bir kısım ilaveler yapılmalıdır. Bu bakımdan kurumun mali kaynakları özel bir önem taşır" deniyor.

Demek ki, bugünkü yapıyı muhafaza edeceğiz. Çok mu başarılıdır bugünkü yapı? Bugünkü yapı ile özerkliği nasıl sağlıyorsunuz? Yalnız mali kaynakları yeniden düzenleyerek mi?

Bugün bu kurumun statüsü 11 Kasım 1983'te kabul edilen ve 12 Ocak 1989'da bazı değişikliklere uğrayan "Türkiye Radyo ve Televizyon Kanunu" ile saptanmıştır. "Kurumun Yönetim Kurulu üyeleri RTYK tarafından teklif edilen 12 aday arasından Bakanlar Kurulu kararı ile atanır.

TRT Genel Müdürü de RTYK tarafından önerilen üç aday arasından Bakanlar Kurulu kararı ile göreve getirilir.

Yönetim Kurulu 6 üye ve Kurula başkanlık eden genel müdürden oluşur.

Bakın şimdi, Cumhurbaşkanı'nın ve Bakan-

lar Kurulu'nun seçtiği ya da atadığı üyelere oluşan RTYK'nin önerceği ve Bakanlar Kurulu'nun atayacağı kişilerden oluşan TRT Yönetim Kurulu hiç bağımsız ve özerk olabilir mi? Olmaz elbette. Peki, siz özerkliği nasıl getireceksiniz? Hem "TRT'nin hukuki yapısı bugünkü konumunu muhafaza etmeli" diyorsunuz, hem de özerklik istiyorsunuz. Özerklik bu günkü yapının A'dan Z'ye kadar değiştirilmesini gerektirmez mi?

İLAD iki yıl önce yayınladığı raporda bu konuyu ele almış ve 12 Mart 1971 darbesi ile özerkliğini yitiren TRT'nin gerçekten bağımsız, yansız ve özerk olması için öneriler getirmişti. RTYK'nin bu konu üzerinde durmadığı görülüyor.

TRT'nin bağımlı habercilik politikasını son Körfez savaşı sırasında da gördük. TRT sürekli olarak CNN'e bağlandı ve onun dışındaki haberleri yansıtmaya hiçi özen göstermedi. TRT'nin zengin bir dinleme servisini olduğunu bilirsiniz. Bütün radyo yayınları dinlenir, ama bunlara yayınlarda yer verilmez. Örneğin bir BBC vardır, Almanya'nın Sesi vardır, Radio France Internationalı vardır, bol haber verirler. Arap radyoları da değişik açılardan haber yayınlıyorlar. TRT'nin bunlardan değişik sesler getirmesi beklenirdi, oysa TRT bir tek kaynağa takılıp kaldı. Haberlerde çözümlük sağlanamadı.

11-Devlet tekel kaldırılmalı:

Raporda Devlet tekelinin kaldırılması öneriliyor. Çok iyi, ama bunu istemeyen kaldı mı ki? ANAP başta olmak üzere bütün partiler tekelin kaldırılmasını istiyorlar. Magic Box'ta tekel delinmişti zaten. PTT'de kurduğu kablolu şebekelerde çeşitli uydu yayınlarını dinleme olanağını sağlıyor mu? Amerikalılar İncirlik üssünden TV yayını yapıyorlar. Nerede kaldı Devlet tekelini? Tekelin sınırlarını hükümet kendi politikasını göre çiziyor. Belediyeler bir yansıttı kurarlarsa bu tekele aykırı sayılmıyor. Hele Devlet desteği gören Magic Box tekele hiç aykırı değil. Ama siz böyle büyük destekli işlere girişmeden basit bir FM radyosu kurmaya kalkın da, görün bakalım tekel var mı, yok mu?

Peki, bütün partiler özel televizyonların kurulmasını istiyorlar da neden böyle bir yasa tasarısı Meclis'e sunulmuyor. Muhalefet partileri her halde kendilerinden gelecek bir tasarrufla geçmeyeceğini bildikleri için böyle bir işe girişmiyorlar denebilir. Ama hiç olur mu?

Ya ANAP, neden bir tasarımı getirmiyor? Neden getirsin? TRT kendi emrinde, Magic Box da öyle. Hem de zamanla Magic Box daha büyük bir güç ve deneyim kazanıyor. Zaman Magic Box'a çalışıyor. Sırada birçok özel televizyon girişimi var, onlar beklesinler bakalım. Magic Box daha bir güçlensin, palazlansın, kendi alanında rakip tanımayacak duruma gelsin hele, özel televizyonların kurulması ancak sonra düşünülebilir. Radıyolar da öyle, belediyelere mi yayın hakkı tanıyacaksınız?

RTYK Başkanı Sayın Prof.Dr. Yılmaz Büyükerşen, Kurul'un özel televizyon konusunda bir rapor hazırlamasını sağlamakla çok önemli bir girişimde bulundu. Ama düzenlenen sempozyum ve panellerde bu raporun büyük boşlukları olduğu ve birçok konuda hiç desteklenmeyecek öneriler getirdiği anlaşıldı. Yapılan eleştirileri Sayın Büyükerşen bir "Salvo Ateşi" olarak nitelendirdi ve hoşgörü ile karşıladı. Ama şimdi bu eleştirilen ve İLAD'ın geçen yıl getirdiği önerilerin ışığında yepyeni bir raporun hazırlanması gerektiği kanısındayız.

YENİ YAYINLAR

Türkiye'de Basın Sansürü Alpay Kabacalı

Gazeteciler Cemiyeti yayını.
314 Sayfa ve 20 sayfa ek belgeler.
İstanbul 1990

Türkiye'de basın ve yayıncılık tarihi konularında şimdiye kadar çok değerli yapıtlar ortaya çıkarmış olan Alpay Kabacalı bu son çalışmasında da sansür tarihinin ana çizgileri üzerinde duruyor, dar anlamda da sansürün yanı sıra, iktidarların dolaylı ve örtülü sansüre yönelik girişimlerinden ve uygulamasından söz ediyor ve basın üzerindeki her çeşit baskının, denetimin tarihçesini vermiş oluyor. Kitapta tek parti dönemi sansürü üzerinde de çok ilginç belgeler yer alıyor. Kabacalı kitabına Hüseyin Cahit Yalçın'ın, Ahmet İhsan Topçu'nun, Halit Ziya Uşaklıgil'in ve Asım Üs'un sansürle ilgili bazı yazılarını da almış. Yalnız Basın Tarihi üzerinde araştırma yapanlara değil iletişimle ilgilenen herkese bu kitabı okumalarını öneririz.

Ardımdaki Yıllar

Yıldız Sertel,
Milliyet yayımları,
364 sayfa,
İstanbul 1990

Yıldız Sertel'in bu kitabı Sabiha ve Zekeriya Sertel'in Türkiye'de ve Yurt dışındaki çalışmalarına da ışık tutuyor. Kitapta basın tarihi bakımından ilginç belgeler var. Biyografik nitelikte olan "Ardımdaki Yıllar" bir serüven romanı gibi çekici ve sürükleyici bir akıcılıkla yazılmış.

H. Topuz)

SHP'de İletişim Sorunları Tartışıldı

SHP İstanbul II Kültür ve Eğitim Komisyonunun düzenlediği Kitle İletişim Sempozyumu 27 Martta Mamara Otelinde Toplandı. Üç oturumdan oluşan sempozyuma Komisyon başkanı Tolga Yaman, SHP II başkanı Ercan Karakaş, Dr. Aydın Uğur, Yurdakul Fincancıoğlu, Yalçın Doğan, Orhan Erinc, Doç.Dr. Semih Gemalmaz, Osman Ulagay, Güvencük Görgülü, Eren Güvener, Oktay Kuriböke, Prof.Dr. Mesut Önen, Dr. Haluk Çakır, Prof.Dr. Niyazi Öktem ve Hıfız Topuz katıldı.

Toplantıda siyasal partiler ve iletişim, yazılı basının sorunları ve özel televizyon konuları üzerinde duruldu.

TEZLER

Baki CAN

✓ "İkna edici İletişimde Duygu ve Mantık Kullanımı"

Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, Siyasal Bilimler Enstitüsü, Gaze. ve Halkla İlişkiler Bilim Dalı. Tez Danışmanı Prof.Dr.Niyazi Öktem, 201 sayfa ve 63 sayfa ek belge, İstanbul 1991

İzmir Ege Üniversitesi BYYO'nda araştırma görevlisi olan Baki Can tezinde siyasal iletişim konularını duygu, mantık ve ikna edicilik açısından ele almış ve özellikle 6 Kasım 1983 seçimlerini incelemiştir. Siyasal parti liderleri arasında 22 Ekim 1983'te düzenlenen açık oturumu duygu ve mantık kullanımı açısından inceleyen Baki Can tezini şu sözlerle bitiriyor:

"Açık oturumda her üç lider de hem duyguyu, hem de mantığı kullandılar. Fakat duyguyu en iyi kullanan Necdet Calp, mantığı da en iyi kullanan Turgut Özal oldu. Hem duygu, hem de mantık kullanımında en başarısız kalan kişi ise Turgut Sunalp'tu." (H.T.)

Ö. Melih NEDİMOĞLU

✓ "Siyasal İletişimde Dönüşümler"; yeni bir olgu: "Siyasal Reklamlar"

Yüksek Lisans Tezi. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İletişim Anabilim Dalı. Tez danışmanı Doç. Dr. Metin Incooğlu. 166 sayfa. Ankara 1990

Melih Nedimoğlu tezinde Türkiye'de Siyasal Reklamları yaratan koşulların üzerinde durduktan sonra 6 Kasım 1983 Genel Seçimleri ile 29 Kasım 1987 Erken Genel Seçimlerinde siyasal partilerin reklamlarının nasıl oluşturulduğunu araştırıyor ve sonuç olarak da şunları vurguluyor:

"Artık siyasal reklam, politikacı için, öteki propaganda yöntemlerinin etkisini desteklemesi nedeniyle vazgeçilmez yeni bir siyasal iletişim yöntemidir. Özellikle kararsız sayısının yüksek olduğu seçimlerde, hedefinin bu seçmen kidesi olması, siyasal reklamın politikacı için vazgeçilmezliğini pekiştirmektedir. Ayrıca, seçimlere katılan partilerden birinin kampanyada siyasal reklama yer vermesi öteki partilerin de ister istemez siyasal reklam yaptırılmasına neden olmaktadır. Çünkü siyasalreklamın seçmencerchileri üzerinde az ya da çok etkili olması, siyasal reklam yaptırmayan partilerin bu artı etkiden vazgeçmesi anlamına gelecektir."

Nedimoğlu'nun tezi Türkiye'de siyasal iletişim konusunda yapılan çalışmaların en değerlilerinden biri sayılabilir. (H. T.)

Şevket SAYILGAN

✓ "Avrupa Topluluğu - Türkiye İlişkileri ve Türk işçilerinin Serbest Dolaşım Sorunu"

Yüksek Lisans tezi, Mamara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dalı, Tez Danışmanı Yrd. Doç. Dr. Hülya Baykal, İstanbul - 1990

Şevket Sayılğan, bu çalışmasında Türkiye'nin Avrupa Topluluğuna girme çalışmalarını, bu çalışmanın engellenme nedenlerini araştırmaştır. Tezde ayrıca 12 Eylül 1963'te imzalanan Ankara Ortaklık Antlaşması ile kazanılmış hakkımız olan ve 1 Aralık 1986'da yürürlüğe girmesi gereken, işçilerimizin serbest dolaşım haklarının neden engellendiği de araştırılmıştır.

Tez, Türkiye'nin Avrupa Topluluğu ile olan ilişkilerimiz ve sorunlarımızı açıklık getirmesi açısından oldukça önemlidir.

Mahmut OKTAY

✓ "Kitle İletişim Araçlarının Uluslararası Sorumluluğu ve İletişim Ahlak Kuralları"

Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gazetecilik ve Halkla İlişkiler Bilim Dalı, Tez Danışmanı Prof. Dr. Kayıhan İçel, İstanbul 1990

Mahmut Oktay Doktora Tezinde uluslararası iletişimin genişleyen boyutlarını ve artan önemi karşısında iletişime ilişkin kuralların yetersiz kaldığı tezinden hareket ederek, uluslararası iletişimde yeni bir sorumluluk anlayışının benimsenmesini ve bu konuda gerek hukuksal gerekse deontolojik alanda yenim düzenlemelere gidilebilmesi gerekliliğini savunmuştur.

Çalışmada, yazılı iletişim ahlak kurallarının bir tarihçesi verilerek, uzun yıllar ulusal düzeylerde yaşanan deneyimlerle oluşturulan klasik basın ahlak kuralları sınıflandırılmakta ve bunlardan örnekler verilmektedir. Klasik basın ahlak kurallarının gelişen teknoloji ve sosyal sorunlar karşısında yetersiz kalmaya başladığı savunulmaktadır.

Sonuç bölümünde ise, çalışmanın ortaya koyduğu sonuçlar anlatılmakta uluslararası iletişim ahlak yasasının ve uluslararası basın konseyinin yapısı üzerinde önerilerde bulunulmaktadır.

İLETİŞİM ARAŞTIRMA

İletişim Araştırmaları Derneği adına Sahibi: Hıfız Topuz

Sorumlu Yazışmaları Müdürü: Semra Atılğan

Yıl: 2, Sayı: 5, Mayıs 1991,

Adres: İLAD, Basın Müzesi Divan Yolu Cad. No: 84 34410 Çağaloğlu/İST.

Telefon: 528 26 43 Fax: (1) 527 84 61

Ofset Hazırlık: Ozan Yayıncılık Tel: 527 98 47